

KU LEUVEN

GROEP BIOMEDISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT BEWEGINGS- EN REVALIDATIEWETENSCHAPPEN

De ontwikkeling van hockey in België en de mate van invloed van het EK Hockey 2013 op de hockeyparticipatie in België

door Amélie Saey

masterproef aangeboden tot het
behalen van de graad van Master of
Science in de lichamelijke opvoeding en
de bewegingswetenschappen

o.l.v.

prof. dr. J. Scheerder, promotor

drs. P. Hover, copromotor

LEUVEN, 2015

KU LEUVEN

GROEP BIOMEDISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT BEWEGINGS- EN REVALIDATIEWETENSCHAPPEN

De ontwikkeling van hockey in België en de mate van invloed van het EK Hockey 2013 op de hockeyparticipatie in België

door Amélie Saey

masterproef aangeboden tot het
behalen van de graad van Master of
Science in de lichamelijke opvoeding en
de bewegingswetenschappen

o.l.v.

prof. dr. J. Scheerder, promotor

drs. P. Hover, copromotor

LEUVEN, 2015

Samenvatting

Titel: De ontwikkeling van hockey in België en de mate van invloed van het EK Hockey 2013 op de hockeyparticipatie in België

Auteur: Amélie Saey

Promotor: prof.dr. J. Scheerder

Copromotor: drs. P. Hover

Dit onderzoek tracht na te gaan in welke mate het EK Hockey 2013 van invloed was op de hockeyparticipatie in België. Media en clubs danken immers de groei in hockeyparticipatie aan het EK. Theorie wijst uit dat het EK volgens het 'trickle down' effect (en de voorwaarden hieraan verbonden) mensen zou kunnen aanzetten om te (her)beginnen hockeyen. Naast het EK, zouden ook andere factoren van invloed kunnen zijn op de hockeyparticipatie. In dit onderzoek worden de verandering van het aanbod van hockey in België en de verandering van het imago en de reputatie van de sport als mogelijke factoren onderzocht. Bijkomend wordt er onderzoek gedaan naar mogelijke sociale, hockeyinfrastructurele en hockeyontwikkelings-effecten van het EK.

De verzameling en analyse van primaire en secundaire kwantitatieve data wijzen uit dat de groei in hockeyparticipatie in België opmerkelijk is. Het aantal hockeyleden in België is in de periode 1995-2014 immers net niet verdrievoudigd (van 12.626 naar 35.055 leden) en kende een groeipiek (van 13%) in het jaar 2013. In 2014 zakt het groeipercentage echter weer (tot 6%). De infrastructurale data zijn niet voldoende om uitspraken te maken over een hockeyinfrastructurale impact van het EK. Documentanalyse en de afname van semi-gestructureerde interviews bij sleutelfiguren van het EK en de organisatie van hockey in België (de KBHB, VHL en LFH), tonen aan dat het EK aan de meeste voorwaarden voldoet om een 'trickle down' effect te hebben veroorzaakt. Samen met de online survey bij alle voorzitters van de Belgische hockeyclubs, tonen resultaten aan dat het aanbod van hockey in België positief geëvolueerd is, in die zin dat het aanbod professioneler en uitgebreider is. Daarnaast zou dankzij de marketingstrategie van de KBHB en de positieve media-aandacht rond hockey respectievelijk het imago en de reputatie van de sport zijn veranderd. Dit kon echter niet bewezen worden en berust voornamelijk op anekdotisch bewijs. De vele bezoekers, vrijwilligers, randanimatie, nevenactiviteiten, festiviteiten en gerapporteerde sfeer van het EK, creëerden de ideale omstandigheden voor het genereren van socialisatie en menselijk kapitaal. Documentanalyse van het persrapport van het EK toont aan dat het EK Hockey 2013 voor aanzienlijke visibiliteit van de hockey in België heeft gezorgd. Tot slot wijzen de evaluatierapporten van het EK Hockey 2013, het WK Hockey 2014 en documentanalyse van de WLR 3 er op dat het EK Hockey 2013 voor een overdracht van hockeyevenement-gerelateerde kennis heeft gezorgd.

Dit onderzoek besluit dat het EK Hockey 2013 slechts op korte termijn, namelijk in het jaar 2013, kan hebben bijgedragen tot de groei in hockeyparticipatie in België. De gecreëerde visibiliteit van hockey in België als gevolg van het EK, heeft wel potentieel om op lange termijn een belangrijkere bijdrage te leveren aan de groei in hockeyparticipatie. Er wordt ook besloten dat de verandering van het aanbod van hockey in België een belangrijke factor was in de groei van de hockeydeelname. Mogelijks zou de verandering van het imago en de reputatie van de sport hier ook een belangrijke rol in hebben gespeeld. Daarnaast creëerde het EK de ideale randvoorwaarden voor het genereren van socialisatie en menselijk kapitaal. Ook zou het EK dankzij de vele media-aandacht bijgedragen hebben aan de verbetering van de reputatie van hockey in België. Echter, de verandering van de reputatie van hockey berust slechts op anekdotisch bewijs en dient verder onderzocht te worden. Tot slot heeft het EK Hockey 2013, wat sfeer, ambiance en animatie op hockeyevenementen betreft, kennis overgebracht aan de Belgische en internationale hockeygemeenschap.

Inhoudstafel

Samenvatting	4
Inhoudstafel	5
Lijst van afkortingen	7
Lijst van illustraties	8
Woord vooraf	9
Inleiding	10
Deel I: Theoretisch kader	11
Literatuurstudie	11
§ 1 Maatschappelijke effecten van topsportevenementen	12
I Sociaal effect	12
II Infrastructureel effect	14
III Economisch effect	15
Opmerking	15
Conclusie	15
§ 2 Sportieve effecten van topsportevenementen	15
I Effecten op sportontwikkeling	15
II Effecten op sportdeelname	16
Conclusie	19
Onderzoeksproblematiek	22
Deel II: Onderzoeksmateriaal en -methoden	23
Situering hockeylandschap in België (kwantitatieve data)	24
Semi- gestructureerde interviews en document- analyse (kwalitatieve data)	25
Online survey (kwantitatieve data)	26
Overzicht onderzoeksmateriaal	28
Deel III: Resultaten	29
Organisatie van hockey in België	29
§ 1 Resultaten	29
§ 2 Discussie	34
Groei in de Belgische hockeyparticipatie	35
§ 1 Resultaten	35
§ 2 Discussie	38
Lokalisatie groei in de Belgische hockeyparticipatie	39
§ 1 Resultaten	39

§ 2 Discussie	43
Evolutie van de hockeyinfrastructuur in België	44
§ 1 Resultaten	44
§ 2 Discussie	48
Inhoud van het EK Hockey 2013	49
§ 1 Resultaten	49
§ 2 Discussie	54
Evaluatie van het EK Hockey 2013	56
§ 1 Resultaten	56
§ 2 Discussie	61
Algemeen besluit	62
Appendices	65
Populaire samenvatting	65
Andere appendices	66
Referenties	73

Lijst van afkortingen

ADEPS	Administration de l'Education Physique, du Sport et de la vie en plein air
BLOSO	agentschap ter Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie
BOIC	Belgisch Olympisch Interfederaal Comité
DHB	Deutscher Hockey Bund
EHF	European Hockey Federation
EK	Europees Kampioenschap (tenzij anders vermeld, verwijst het EK in deze masterproef steeds naar het EK Hockey 2013)
KBHB	Koninklijke Belgische Hockey Bond
LFH	Ligue Francophone de Hockey
MSE	Mega Sports Event
NMSE	Non- Mega Sports Event
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie
OS	Olympische Spelen
VHL	Vlaamse Hockey Liga
WK	Werdeld Kampioenschap
WLR 3	World League Round three (=hockey kwalificatietornooi voor de OS 2016)

Lijst van illustraties

Schema 1	Schematische weergave van het mogelijke ‘trickle-down’ effect van het EK Hockey 2013	P 20
Schema 2	Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek van dit onderzoek	P 23

Figuur 1	Respons van online survey op stelling 7	P 31
Figuur 2	Respons van online survey op stelling 6	P 32
Figuur 3	Evolutie aantal hockeyleden in België met geëstimeerde aantallen (e)	P 35
Figuur 4	Vergelijking relatieve groei in algemene sportparticipatie en hockeyparticipatie in België anno 2004-2014	P 36
Figuur 5	Vergelijking relatieve groei in hockeyparticipatie en in demografie (5-75 jaar) in België anno 2001-2014	P 37
Figuur 6	Vergelijking relatieve groei hockeyparticipatie in België, Nederland en Duitsland anno 2001-2014.	P 38
Figuur 7a	Vergelijking aantal hockeyleden uit francofone en Vlaamse clubs t.o.v. totaal aantal leden anno 2005-2014	P 40
Figuur 7b	Vergelijking procentueel aantal hockeyleden uit francofone en Vlaamse clubs t.o.v. totaal aantal leden anno 2005-2014	P 40
Figuur 8	Vergelijking aandeel mannelijke en vrouwelijke leden in de totale Belgische hockeyparticipatie voor de periode 2005-2014	P 41
Figuur 9	Vergelijking aandeel jeugd en volwassen leden in de totale Belgische hockeyparticipatie voor de periode 2005-2014	P 42
Figuur 10	Procentuele gemiddelde jaarlijkse groei van de verschillende leeftijdscategorieën over de periode 2005-2014	P 43
Figuur 11	Evolutie aantal hockeyclubs in België anno 2005-2015	P 45
Figuur 12	Gemiddeld aantal hockeyleden per club anno 2005-2015 waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen Vlaamse en francofone clubs	P 45
Figuur 13	Aantal hockeyterreinen in België, Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Waals Gewest anno 2014	P 46
Figuur 14	Aantal hockeyterreinen in de VHL en LFH anno 2014	P 47
Figuur 15	Eigenaarschap van hockeyterreinen in de VHL anno 2014	P 47
Figuur 16	De kwaliteit van hockeyterreinen van de VHL anno 2014	P 48
Figuur 17	Respons van online survey op stelling 1	P 58
Figuur 18	Respons van online survey op stelling 2	P 59
Figuur 19	Respons van online survey op stelling 3	P 59
Figuur 20	Respons van online survey op stelling 4	P 60
Figuur 21	Respons van online survey op stelling 5	P 60

Woord vooraf

Graag wil ik mijn oprechte dank betuigen aan prof. Jeroen Scheerder. Hij begeleidde mij twee jaar lang doorheen deze masterproef, gaf mee vorm aan dit werk en wist mij steeds uit te dagen om zaken verder en beter uit te diepen. Drs. Paul Hover wens ik ook uitvoerig te bedanken. Hij bood interessante inzichten, voorzag mij in waardevolle feedback en gaf opbouwende en aanmoedigende kritiek. Daarnaast wens ik de geïnterviewden van harte te bedanken. Zonder hen was dit onderzoek simpelweg niet mogelijk geweest. Een speciale bedanking gaat uit naar Erik Gysels; mede-organisator van het EK Hockey 2013 die mij enorm veel informatie verschaftte en bij wie ik meermaals terecht kon voor –soms wel lastige- vragen. De respondenten van mijn infrastructuurbevraging en online survey verdienen bij deze ook een dankbetuiging. Hiernaast bedank ik dan graag mijn schoonbroer, Louis, die mij geduldig de werking en mogelijkheden van Excel aanleerde. Ook wens ik mijn mama, zus, broers, en familie te bedanken. Zij moedigden mij steeds aan, verdroegen mij op lastige momenten en slaagden erin mij te verstrooien wanneer dat nodig was. Tot slot wens ik mijn vrienden te bedanken die als klankbord dienden voor het schrijven van deze masterproef en mij wisten te motiveren om hiervoor het beste uit mijzelf te halen.

Kortrijk, 4 mei 2015 A.S.

Inleiding

Het EK Hockey 2013 werd in België, in Boom, georganiseerd. Zowel de mannen als de vrouwen streden negen dagen lang om de Europese titel in een stadion met 8000 plaatsen. Zo'n groot hockeyevenement was nog nooit eerder gezien in België en kon bijgevolg rekenen op aanzienlijke (media)belangstelling. Het toernooi werd beschouwd als een enorm succes omwille van de uitstekende sfeer en sterke prestaties van de Belgische nationale ploegen. Na afloop van het toernooi rapporteerden de media als volgt:

“Het afgelopen Europees Kampioenschap in Boom, met de bijzonder sterke prestaties van onze hockeymannen Red Lions (finale) en hockeyvrouwen Red Panthers (halve finale), brengt een kettingbotsing teweeg bij de clubs in Vlaanderen.” (Huysentruyt, 2013)

“Le ‘boom’ de Boom se répercutera à tous les échelons du hockey Belge” (Vinel, 2013)

Zowel Nederlandstalige als Franstalige media beweerden dat het EK Hockey 2013 een heuse ‘boom’ in het aantal Belgische hockeyleden zou teweegbrengen. Ook de Belgische hockeyfederatie en voorzitters van tal van clubs wijten de aanzienlijke toename in aantal leden de voorbije jaren onder andere aan het EK Hockey 2013. Er werd echter nooit onderzocht of het EK Hockey hier werkelijk aan de oorzaak van lag. Het doel van dit onderzoek is om na te gaan in welke mate het EK Hockey 2013 van invloed is geweest op de hockeyparticipatie in België. Wetenschappelijk onderzoek over de mogelijke effecten van topsportevenementen en over de omstandigheden waaronder topsportevenementen van invloed kunnen zijn op sportdeelname moet dit uitwijzen.

De hoofdonderzoeksvraag luidt: “In welke mate was het EK Hockey 2013 van invloed op de groei in hockeyparticipatie in België?” De focus van dit onderzoek ligt op het effect van het EK op de hockeyparticipatie maar er dient ook rekening gehouden te worden met andere factoren die van invloed zouden kunnen zijn op de hockeyparticipatie. Daarom dringt zich een tweede onderzoeksvraag op: “In welke mate waren andere factoren van invloed op de groei in hockeyparticipatie in België?”. Bij uitbreiding gaat dit onderzoek ook na of het EK Hockey 2013 andere maatschappelijke of sportieve effecten heeft teweeggebracht in België. Hiervoor wordt een derde onderzoeksvraag opgesteld: “Wat waren de maatschappelijke en sportieve effecten van het EK Hockey 2013?”

Deel I: Theoretisch kader

Literatuurstudie

Een aantal auteurs trachtten reeds de effecten van topsportevenementen op te lijsten en te categoriseren. Zo deelt Ritchie (in Taks 2013) de effecten op in zes dimensies: economisch, toeristisch/commercieel, fysisch, socio-cultureel, psychologisch en politiek. Brown en Massey (2001) hanteren een licht verschillende indeling van effecten. Zij bespreken effecten op: sportdeelname en –ontwikkeling, sociaal vlak, "legacy"¹, stadsvernieuwing, toerisme en economie. Met "legacy" bedoelen Brown en Massey de sportinfrastructurele "legacy". Dit komt overeen met de fysische dimensie van Ritchie. Op dezelfde manier vallen Brown en Massey's effecten op vlak van sociaal, sportdeelname- en ontwikkeling samen met de socio-culturele effecten van Ritchie. Taks (2013) bekijkt het nog anders een deelt de dimensie van sociale effecten verder op in machtsrelaties, stadsvernieuwing, socialisatie en menselijk kapitaal. Het onderscheid tussen de fysische of infrastructurale impact en de impact op stadsvernieuwing is dat de infrastructurale impact enkel de impact op de sportinfrastructuur betreft. Stadsvernieuwing is een impact op het imago, landschap en infrastructuur van een stad. Een typisch voorbeeld van stadsvernieuwing als gevolg van een topsportevenement is Barcelona. Voor de OS 1992 in Barcelona werden tal van hotels gebouwd, wegen en groenzones (her)aangelegd, het metronetwerk verbeterd... De stad kreeg als het ware een 'facelift' en verwierf zo stilaan de reputatie van een toeristisch aantrekkelijke stad te zijn. (La Salle en McKay, 2011).

De meest voorkomende en schijnbaar belangrijkste effecten zijn dus de effecten op sportontwikkeling, sportdeelname en economische, sociale en infrastructurale effecten. Deze effecten worden opgedeeld in twee categorieën zijnde maatschappelijke en sportieve effecten. De maatschappelijke effecten zijn effecten die de maatschappij in z'n geheel beïnvloeden. Sportieve effecten zijn effecten die niet de ganse maatschappij maar voornamelijk de sport (binnen de maatschappij) beïnvloeden. De maatschappelijke effecten omvatten sociale, infrastructurale en economische effecten. De sportieve effecten omvatten effecten op sportontwikkeling en sportdeelname.

Samenvattend zijn de mogelijke effecten van topsportevenementen:

Maatschappelijk	Sportief
• Sociaal - Machtsrelaties - Stadsvernieuwing - Socialisatie - Menselijk kapitaal • Infrastructureel • Economisch	• Sportontwikkeling • Sportdeelname

¹ Legacy = effect of impact dat van lange duur is (voor meer uitleg zie Taks 2013)

Taks (2013) merkt op dat de effecten van topsportevenementen kunnen verschillen naargelang de grootte van het evenement. Daarom maakt ze een onderscheid tussen “mega sports events” (MSE) en “non-mega sports events” (NMSE). Een MSE is een éénmalig, onregelmatig, groot, internationaal evenement en genereert significant veel economische activiteit. Voorbeelden van MSE’s zijn Olympische Spelen, Wereldkampioenschappen en Wereldbikers. Een NMSE is een éénmalig, onregelmatig, groot (maar kleiner dan MSE), internationaal evenement en genereert slechts gelimiteerde economische activiteit. Voorbeelden van NMSE’s zijn Pan American Junior Athletic Championships en het EK Hockey 2013.

Tot slot besteedt Preuss (2007) ook aandacht aan de duur van de impact. Een effect dat enkel van kracht is kort voor, tijdens of kort na het evenement is een korte termijn effect. Echter, effecten die van kracht zijn voor een langere periode (na het evenement) zijn lange termijn effecten. Deze lange termijn effecten omschrijft hij met de term ‘legacy’. Taks (2013) onderscheidt tastbare van niet-tastbare ‘legacy’. Tastbare ‘legacy’ is economisch en infrastructureel. Niet- tastbare ‘legacy’ is overdracht van kennis en verandering van imago en reputatie. De tastbare ‘legacy’ sluit volledig aan bij de economische en infrastructurele effecten die hierboven reeds werden besproken. De niet-tastbare ‘legacy’ kan men onder de effecten op sportontwikkeling plaatsen. Een overdracht van kennis en verandering van imago en reputatie van een sport, kan namelijk de sport doen veranderen, evolueren en heeft aldus een impact op de ontwikkeling van de sport. De niet- tastbare ‘legacy’ van de gaststad van een evenement, namelijk de verandering van imago en reputatie van de stad (door ‘citybranding’), kan men onder de effecten op stadsvernieuwing plaatsen.

§ 1 Maatschappelijke effecten van topsportevenementen

I Sociaal effect

Een eerste mogelijk effect van topsportevenementen is dat op sociaal vlak. Zoals eerder vermeld, kunnen deze sociale effecten verder onderverdeeld worden.

De machtsrelaties, beschreven door Taks (2013), zijn de relaties die ontstaan tussen lokale overheden, bedrijven, organisatoren en sportfederaties betrokken bij topsportevenementen. De impact van topsportevenementen op machtsrelaties verschilt naargelang de grootte van het evenement. Bij NMSE’s worden de lokale inwoners vaak betrokken bij de organisatie van het evenement en hebben ze (de kans tot) inspraak. In het geval van MSE’s daarentegen, is er vaak verlies van lokale autonomie doordat er regels en eisen voor het evenement worden opgelegd door de sportorganisatie. Daarbij worden de lokale fondsen herverdeeld ten voordele van het evenement en ten nadele van andere projecten. Het komt dan ook vaak voor dat regimes -gevormd door de

publieke sector (overheid) en de private sector (sponsorende bedrijven)- het voor het zeggen hebben en de bevolking niet betrokken wordt bij de beslissingen voor het evenement. Echter, in het geval van NMSE's komen deze situaties zelden of nooit tot uiting en is er dus weinig sprake van een impact op machtsrelaties. Het EK Hockey 2013 in Boom is omwille van zijn onregelmatig, éénmalig karakter en zijn beperkte economische impact² een NMSE. Voor het EK Hockey 2013 zou er dus weinig sprake zijn van een effect op machtsrelaties. De impact van topsportevenementen op machtsrelaties wordt daarom niet verder behandeld.

Stadsvernieuwing is de vernieuwing en (niet- sportgerelateerde) infrastructurele aanpassing van een stad ten gevolge van het topsportevenement dat er zal plaatsvinden. Voor NMSE's is van stadsvernieuwing weinig sprake. Om die reden wordt stadsvernieuwing ook niet verder besproken.

Socialisatie is een heel ruime term die De Knop, Scheerder en Vanreusel (2006) definiëren als het proces waarin mensen kennis, normen en waarden leren die hun gedrag in de samenleving beïnvloeden. Topsportevenementen brengen allerlei vormen van socialisatie teweeg. Volgens Misener en Mason (2006) kunnen (nationale) trots en collectieve identiteit, die voortvloeien uit topsportevenementen, tot sociale cohesie leiden. Verder kunnen topsportevenementen tot sociaal engagement, een gevoel van een gemeenschappelijk goed te delen en een collectieve solidariteit leiden. Media- aandacht voor het evenement speelt een cruciale rol bij het genereren van deze gevoelens. Ook de toegankelijkheid voor de lokale bevolking tot het evenement is van groot belang. De toegankelijkheid is tweevoudig. Aan de ene kant is er de praktische toegankelijkheid zijnde de geografische ligging (bereikbaarheid), parkeermogelijkheden, ticketdisponibiliteit enzovoort. Aan de andere kant is er de financiële toegankelijkheid zijnde de prijs van het ticket en prijzen ter plaatse. Naarmate de toegankelijkheid groter is, neemt het aantal toeschouwers en dus het aantal socialisatieprocessen toe. MSE's hebben doorgaans hoge toegangsprijzen en ontvangen daardoor toeschouwers die de dure tickets kunnen betalen. NMSE's daarentegen kunnen meer lokale toeschouwers aantrekken dankzij de schappelijkere ticketprijzen. NMSE's zouden dus de lokale socialisatie ten goede komen. Tot slot kunnen topsportevenementen sociaal kapitaal genereren. De sfeer en randactiviteiten op deze evenementen creëren immers de ideale gelegenheid om te feesten, nieuwe mensen te leren kennen of tijd door te brengen met familie en vrienden (Chalip, 2006; Kaplanidou, 2012).

² Er werd geen economische impactstudie van het EK gemaakt maar het aantal bezoekers zou een goede indicator zijn van de economische impact (Scheerder & Vos, 2015, p. 405). Het EK Hockey 2013 trok 50.000 bezoekers aan, het WK Hockey 2014 trok 240.000 bezoekers en het WK voetbal 2014 trok 3.386.810 bezoekers aan. Op basis hiervan kan men oordelen dat het EK Hockey 2013 een beperkte economische impact heeft gehad.

Menselijk kapitaal verwijst naar de vaardigheden waarover mensen beschikken (Sweetland, 1996). Investeren in deze vaardigheden leidt tot persoonlijke groei en ontwikkeling. Door vrijwilligerswerk op, organiseren van, en meewerken aan topsportevenementen, ervaren mensen persoonlijke groei en ontwikkeling. Op die manier kunnen topsportevenementen een positieve impact op menselijk kapitaal hebben.

II Infrastructureel effect

Een tweede mogelijk effect is de fysische of infrastructurele impact. Topsportevenementen kunnen rechtstreeks en onrechtstreeks van invloed zijn op de sportinfrastructuur.

Het rechtstreekse effect ligt voor de hand. Voor het mogelijk maken van topsportevenementen moet dikwijls sportinfrastructuur worden bijgebouwd (Brown en Massey, 2001). De impact op sportinfrastructuur bij MSE'S is logischer wijze groter dan bij NMSE'S (voor een WK voetbal of Olympische Spelen moeten veel meer en grotere stadia worden gebouwd dan voor het EK Hockey 2013 bijvoorbeeld). Bij MSE'S kan deze impact dan ook gepaard gaan met negatieve gevolgen. De grote stadia en infrastructures worden namelijk na afloop van het evenement al te vaak onderbezet en zijn te duur in onderhoud. Deze 'white elephants' geraken dan verloederd of worden afgebroken (Alm et al., 2014). Het EK Hockey 2013, dat zich als NMSE kwalificeert, zou, zoals zopas vermeld, slechts een geringe rechtstreekse impact op de hockeyinfrastructuur kunnen hebben.

Onrechtstreeks kunnen topsportevenementen ook een invloed hebben op de sportinfrastructuur. Zo zouden de Olympische Spelen in Londen overheden en sportfederaties tot nadenken hebben gezet over de efficiëntie en effectiviteit van de financiering van sport. Als resultaat heeft de Britse sportinfrastructuur een "boost" gekregen (Hover et al. 2013). Volgens het "supply-effect"³ zou een toename in sportinfrastructuur namelijk de sportparticipatie op efficiënte en effectieve wijze doen toenemen (Kesenne and Butzen, 1987). Verder zou een succesvol topsportevenement de sport in kwestie onder de loep kunnen brengen, de vraag naar de sport doen toenemen en zo (analoog met het vraag en aanbod principe) de sport aantrekkelijker maken voor investering door sponsoring en subsidiëring (Kesenne, 2000). Deze bijkomende middelen kunnen dan helpen voor de uitbouw van de sportinfrastructuur.

³ Supply- effect= het positieve effect dat aanbod heeft op consumptie. Een verhoging van het aanbod zou de consumptie verhogen. In termen van sportinfrastructuur: hoe meer sportinfrastructuur, hoe meer sportdeelname.

III Economisch effect

Hoewel de economische impact van topsportevenementen dikwijls wordt onderzocht (Van den Heuvel, Hover, Breedveld, 2010; Taks et al. 2014), wordt ze in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. De economische impact is namelijk niet de focus van dit onderzoek.

Opmerking

Er dient opgemerkt te worden maatschappelijke effecten van topsportevenementen positief en negatief kunnen zijn (Van den Heuvel, Hover, Breedveld, 2010). Een onsuccesvol, onseffervol evenement waar weinig mensen zijn komen opdagen of waar veel is misgelopen, kan een slechte impact op sociaal, infrastructureel en economisch vlak hebben. Omgekeerd kan een succesvol evenement een positieve invloed hebben op deze zaken. Het type van het evenement is ook van invloed op de aard (positief of negatief) van de effecten. Bij een interlandcompetitie bijvoorbeeld, kan de collectieve solidariteit binnen een groep (zijnde supporters voor land A) positief beïnvloed worden terwijl de collectieve solidariteit tussen de groepen (supporters voor land A en voor land B) juist negatief beïnvloed wordt.

Conclusie

Men kan concluderen dat topsportevenementen op maatschappelijk vlak wenselijke en onwenselijke sociale, infrastructurele (rechtstreeks en onrechtstreeks) en economische effecten kunnen teweegbrengen op korte en lange termijn. Bovenstaande literatuur toegepast op het EK Hockey 2013 mondt uit in de formulering van de eerste hypothesen.

- ❖ Het EK hockey 2013 heeft voor socialisatie gezorgd en menselijk kapitaal gegenereerd.
- ❖ Het EK hockey 2013 heeft onrechtstreeks voor een uitbreiding van de hockeyinfrastructuur in België gezorgd.

§ 2 Sportieve effecten van topsportevenementen

De sportieve effecten van topsportevenementen betreffen de impact op sportontwikkeling. Misener en Taks (2009) merken op dat sportontwikkeling een ruim spectrum is. Aan de ene kant van het spectrum gaat sportontwikkeling over de ontwikkeling van de sport zelf. Aan de andere kant van het spectrum gaat sportontwikkeling over het gebruik van sport voor het bereiken van andere doeleinden. Het gebruik van sport met als doel de sportdeelname te beïnvloeden wordt apart behandeld.

I Effecten op sportontwikkeling

De ene kant van het sportontwikkelingsspectrum is de ontwikkeling van de sport zelf. Dit betreft de ontwikkeling van de spelregels, materialen, kwaliteit en eigenheid van de sport (Taks & Misener,

2009). Hoe en of topsportevenementen van invloed kunnen zijn op de spelregels, materialen en kwaliteit van de sport, blijkt nog niet onderzocht te zijn. De eigenheid van de sport zou wel beïnvloed kunnen worden. Taks (2013) beweert namelijk dat topsportevenementen op lange termijn effect kunnen hebben in die zin dat ze kennis over de sport kunnen leveren en het imago en de reputatie van de sport kunnen veranderen. Indien de kennis, het imago en de reputatie van de sport behoren tot 'de eigenheid van de sport' (zoals Taks en Misener het noemen), dan kan men stellen dat een topsportevenement wel degelijk van invloed kan zijn op de ontwikkeling van de sport.

De andere kant van het sportontwikkelingsspectrum is het gebruik van de topsportevenementen voor het bereiken van andere doeleinden. Traditioneel gezien, gebruiken sportbonden en –federaties topsportevenementen om hun sport te demonstreren en promoten. Overheden daarentegen gebruiken topsportevenementen eerder voor het bereiken van maatschappelijke doeleinden. Zo werden aan het WK voetbal 2006 in Duitsland en de Olympische Spelen 2012 in Londen projecten gelinkt om maatschappelijke doelen te verwezenlijken (Heuvel, Hover, Bottenburg, 2010; Hover et al. 2012). Tal van onderzoekers wijzen er echter op dat deze maatschappelijke effecten niet overschat mogen worden en moeilijk haalbaar zijn (Bickley & Tomlin, 2012; Hylton & Morpeth, 2009; Miah & Garcia, 2012; Hughes, 2013). Daarnaast kunnen zowel sportbonden als overheden topsportevenementen gebruiken met als doel het niveau en de kwantiteit van sportdeelname te verhogen.

II Effecten op sportdeelname

Hoe een topsportevenement zoals het EK Hockey 2013 van invloed kan zijn op de kwantiteit van de sportdeelname, wordt verklaard door de 'double pyramid theory'. De 'double pyramid theory' stelt dat top- en breedtesport elkaar wederzijds beïnvloeden. De breedtesport dient als visvijver voor talenten in de topsport. Hoe groter het aantal breedtesporters, hoe meer talenten hieruit kunnen voortvloeien voor de topsport. Dit heet het 'trickle- up effect' en beïnvloedt in de eerste plaats het niveau van de sportdeelname. Omgekeerd dient de topsport als inspiratie en motivatie voor de breedtesporter. Topsport zou m.a.w. een aanvoerfunctie hebben voor de breedtesport. Succesvolle topsport zou namelijk het aantal breedtesporters verhogen. Dit fenomeen wordt omschreven als het 'trickle- down effect' (Scheerder et al. 2009) en zou de kwantiteit van de sportdeelname (=het aantal sporters) beïnvloeden. Het is deze aanvoerfunctie van topsport die de toename in sportdeelname verklaart. Volgens Van Bottenburg et al. (2012) is er wetenschappelijk maar weinig bekend over de condities waaronder topsportevenementen kunnen leiden tot de groei van sportdeelname. Het zogenaamde 'trickle-down effect' zou volgens Hover en Romijn (2012) en volgens Weed (2009)

slechts van toepassing zijn op sporters en ex- sporters. Mensen die reeds sporten zullen onder invloed van topsportsuccessen meer sporten en mensen die voordien sportten zullen opnieuw sporten. Niet- sporters zullen echter zelden beginnen sporten onder invloed van geleverde topsportprestaties. Een aantal auteurs (Martelaer et al., 2002; Sinclair, Hardin en Lowrey, 2006; Wakslak et al. 2008) beweren zelfs dat topsport ontmoedigend zou werken. Het bekijken van topsport door beginners en recreatieve sporters geeft de indruk dat de afstand tussen hun capaciteiten en deze van de topatleten te groot is en dat hierdoor de sport niet geschikt is voor hen.

Weed (2009) haalt aan dat onder bepaalde omstandigheden het 'trickle- down effect' wel van kracht kan zijn voor niet- sporters. Wanneer het topsportevenement in eigen land plaatsvindt, het gastland het evenement wint en het beleid voorbereid is op een toename in vraag, kunnen niet- sporters aangezet worden tot sporten.

Het winnen van het topsportevenement staat gelijk met het behalen van een topsportsucces. In Scheerder et al. (2009) werd onderzocht in welke mate topsportsuccessen van invloed zijn voor de sportdeelname. De conclusie luidde dat er "geen significant verband bestaat tussen het aantal clubsporters en de score op topsportgebied". Het is echter wel "mogelijk dat prestaties van topsporters -mits voldoende media- aandacht- invloed hebben op de sportparticipatie in de breedte." Dit brengt ons bij het belang van media- aandacht.

Studies over het effect van media op sportparticipatie (Van Bottenburg, 1994; Breedveld et al., 2003; Stokvis, 2003; Van den Heuvel, 2000,2003; Weed, 2009) concluderen dat het beoefenen van sport wel leidt tot het kijken naar sport maar het kijken naar sport niet leidt tot het beoefenen van sport. Of zoals Van Bottenburg (2003) het eenvoudig formuleert: "doen leidt vaak tot kijken, maar kijken niet tot doen". Slechts in het geval het over een relatief kleine en nieuwe sport betreft, kan toegenomen media- aandacht een positief effect hebben op sportdeelname.

Daarbij voegen Van Bottenburg et al. (2012) toe dat 'side- events' een belangrijke rol kunnen spelen. Side- events zijn acties en nevenactiviteiten in aanloop naar, tijdens en na afloop van evenementen (De Groot, Blom en Van der Gugten, 2012). Deze acties en nevenactiviteiten zouden topsport dichterbij de mensen kunnen brengen. Dit geeft mensen de kans om een positieve attitude t.o.v. de sport te ontwikkelen. Het is onder andere deze positieve attitude die volgens de gedragsmodellen van Ajzen (1991) en De Vries et al. (1998) aan de basis voor gedrag ligt. Concreet creëert een positieve attitude t.o.v. hockey de intentie om te hockeyen en uit deze intentie volgt het gedrag hockeyen. Weed et al. (2009) merken hierbij wel op dat het effect van deze 'side- events' wederom vooral van invloed is op

mensen die reeds sport(t)en. In hun impactstudie van het WK Hockey 2014 in Den Haag, sluiten Hover & Breedveld (2015) zich hierbij aan. Het plaatsvinden van side-events is m.a.w. niet zaligmakend. Het gedragsmodel van De Vries et al. (1998), het ASE model, stelt dat naast attitude, er nog twee zaken aan de basis liggen voor gedrag. Dit zijn de sociale invloed en de effectiviteitsverwachting. De sociale invloed is de invloed die de omgeving heeft op een individu om al dan niet bepaald gedrag te vertonen. Als hockey dus beter in de sociale context van een individu past, kan het individu de intentie krijgen om te gaan hockeyen. De effectiviteitsverwachting is in hoeverre een individu gelooft dat hockeydeelname binnen zijn/haar mogelijkheden en capaciteiten ligt. Wanneer de toegang tot hockey en het aanbod van hockey verbeteren, evolueert de waargenomen gedragscontrole in de positieve zin en kan het gedrag (in dit geval hockeyen) ontstaan.

Opdat een topsportevenement mensen aanzet tot sporten, stelt Weed (2009) onder andere dat het beleid voorbereid moet zijn op een toename in vraag. Deze voorbereiding moet ruim geïnterpreteerd worden. Weed et al. (2009) stellen namelijk dat “Planning for a physical activity, sport and health legacy must be a part of an integrated legacy strategy to include community and educational programmes, opportunities for coaching and wellplanned, accessible facilities which serve an existing need” (p53). Met andere woorden, om een sportieve ‘legacy’ te creëren moet het beleid strategisch te werk gaan, gebruik maken van marketing en zijn aanbod hierop afstemmen.

Tot slot zou het ‘festival effect’ voor een verhoogde betrokkenheid zorgen (Weed et al., 2012). Het ‘festival effect’ houdt in dat een nadruk op plezier, feest en sfeer (eerder dan op competitie en sportprestatie) sporters en niet- sporters dichter bij de sport brengt. Een topsportevenement dat meer te bieden heeft dan sport alleen, maakt de sport dus aantrekkelijk. De belevenisseneconomie van Pine en Gilmore (2002) sluit hierbij aan. Volgens de belevenisseneconomie zijn mensen niet langer uit op louter een product of dienst maar zijn mensen op zoek naar een belevenis. Belevenis op topsportevenementen vertaalt zich in randanimatie, feest, sfeer en plezier in en rond het stadion. Enkel het bekijken van wedstrijden volstaat niet meer. Wie zich betrokken voelt tot iets zal geneigd zijn hier een positieve attitude over te ontwikkelen. Zoals zopas vermeld, is het deze positieve attitude die aan de basis ligt van gedrag (Ajzen, 1991; De Vries et al., 1998). Het ‘festival- effect’ kan dus op onrechtstreekse wijze de sportdeelname beïnvloeden.

Conclusie

A Sportontwikkeling

Indien kennis, imago en reputatie van een sport behoren tot de eigenheid van een sport, dan kan men concluderen dat een topsportevenement van invloed kan zijn op de ontwikkeling van een sport (verandering van de eigenheid van een sport maakt immers deel uit van de ontwikkeling van de sport, cfr. p15). Een topsportevenement kan namelijk voor een overdracht van sport-gerelateerde kennis zorgen en het imago en de reputatie van een sport veranderen. De overdracht van kennis betreft het overbrengen van kennis vanwege de organisatoren van het EK naar de Belgische hockeyfederatie en de internationale hockeygemeenschap en –bond. De verandering van imago betreft de verandering van het beeld dat hockey van zichzelf maakt t.o.v. de buitenwereld. De verandering van reputatie betreft de verandering van wat mensen denken over hockey en hoe ze zich er tegenover voelen.

Wanneer men dit toepast op het EK Hockey 2013, kan men twee nieuwe hypothesen formuleren:

- ❖ Het EK Hockey 2013 heeft voor een overdracht van (hockeyevenement-gerelateerde) kennis gezorgd.
- ❖ Het EK Hockey 2013 heeft voor een verandering van imago en reputatie van de hockeysport in België gezorgd.

Volgens het gedragsmodel van De Vries et al. (1988) kan een verandering van imago en reputatie (cfr. p12) van de hockeysport van invloed zijn op de hockeydeelname. De laatst genoemde hypothese is dus verbonden met het volgend deel.

B Sportdeelname

Men kan concluderen dat topsportevenementen een positieve invloed kunnen hebben op sportdeelname (dit wordt het ‘trickle-down effect’ genoemd) indien aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Het evenement moet in eigen land plaatsvinden waarbij het gastland het evenement wint én het beleid voorbereid is op een toename in vraag. Het winnen van het evenement (of topsport succes oogsten) kan een positieve invloed hebben op sportdeelname mits voldoende media- aandacht. Daarbij zou de media- aandacht slechts in geval het een relatief kleine en nieuwe sport betreft die positieve invloed kunnen uitoefenen. Ook moeten er ‘side- events’ zijn die ervoor zorgen dat topsport dichterbij de ‘niet-sportende’ mensen komt en op die manier niet-sporters een attitude t.o.v. de sport kunnen vormen (deze attitude zou dan uiteindelijk kunnen leiden tot gedrag; zijnde sportparticipatie). Het beleid moet voorbereid zijn op een toename in vraag in die zin dat ze strategisch en marketinggericht haar aanbod moet aanpassen. Ook de kwaliteit van het beleid en haar infrastructuur speelt hierin een rol. Als laatste voorwaarde moet het evenement een festival

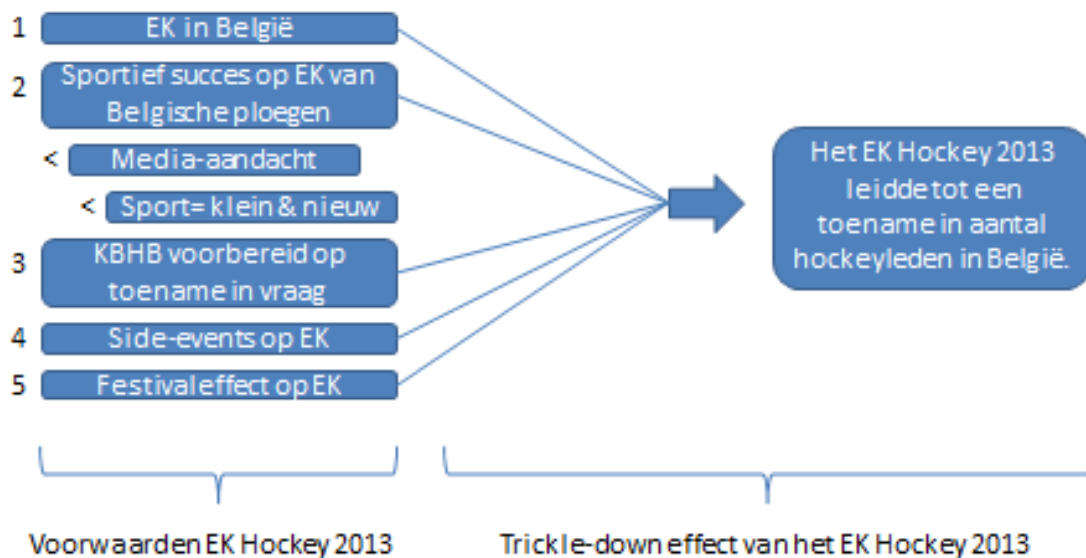
zijn. De nadruk van het evenement moet op plezier, sfeer en feest liggen en niet per se op competitie en sportprestatie.

Indien het EK Hockey 2013 aan bovenvermelde voorwaarden voldeed, zou het voor een toename in aantal hockeyleden hebben kunnen zorgen in het jaar 2013 en de jaren daarna. Uit bovenstaande literatuur en conclusies, kan men een nieuwe hypothese stellen voor het EK Hockey 2013.

❖ Het EK Hockey 2013 leidde tot een toename in aantal hockeyleden in België.

Bovenstaande conclusie en hypothese kunnen schematisch worden weergegeven.

Schema 1: Schematische weergave van het mogelijke 'trickle-down' effect van het EK Hockey 2013
Bron: zelf gemaakt schema gebaseerd op literatuurstudie

Om deze hypothese na te gaan, dient rekening gehouden te worden met twee zaken. Ten eerste moet er een werkelijke toename in het aantal hockeyleden worden vastgesteld. Ten tweede moet rekening gehouden worden met andere factoren die van invloed kunnen zijn op de groei in hockeyparticipatie.

Om van een werkelijke toename te kunnen spreken moet de groei volgens Van Bottenburg (2003) aan een aantal voorwaarden voldoen. De groei van het aantal hockeyleden in België moet verschillend zijn van de groei voorafgaand aan het EK Hockey 2013. De groei van het aantal hockeyleden in België moet ook verschillend zijn van de groei van andere ploegsporten in België. Ook moet deze groei verschillend zijn van de groei van het aantal hockeyleden in vergelijkbare

buurlanden. Tot slot moet de groei van het aantal hockeyleden in België vergeleken worden met de groei in de algemene sportdeelname in België. Het constateren van een werkelijke groei in aantal hockeyleden is nodig om op de onderzoeksvraag “In welke mate heeft het EK Hockey 2013 een invloed gehad op de hockeyparticipatie in België?” te antwoorden.

Andere factoren die van invloed kunnen zijn op de groei in hockeyparticipatie zijn moeilijk te achterhalen. Door het constateren van een werkelijke groei worden al een aantal factoren in rekening gebracht (zoals een algemene groei in sportparticipatie). Een mogelijke factor die van invloed kan zijn op de groei in hockeyparticipatie is de verandering in aanbod. Het kan zijn dat het hockeybeleid, volledig los van het EK 2013, zijn marketing en aanbod veranderde. In dat geval zou de groei eerder te wijten kunnen zijn aan de verandering in aanbod i.p.v. aan het EK 2013. Groen (2013) haalt aan dat het toenemend aantal hockeyleden in Nederland na het WK 1998 misschien te wijten kon zijn aan de gegroeide middenklasse in Nederland. Hockey –dat nog gezien werd als een elitaire sport- kon zijn publiek verruimen dankzij deze gegroeide middenklasse (doordat er meer mensen ‘pasten’ in dat ‘elitaire hockeymilieu’). In België zou de beweging andersom kunnen zijn. Niet de bevolking maar de sport zou veranderd zijn. De sport zou namelijk democratischer geworden zijn en op die manier een groter publiek aanspreken.

Hieruit kan men een laatste hypothese formuleren

❖ De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport.
--

Onderzoeksproblematiek

De hoofdonderzoeksvraag (*In welke mate was het EK Hockey 2013 van invloed op de groei in hockeyparticipatie in België?*) kan gekoppeld worden aan de hypothese “Het EK Hockey 2013 leidde tot een toename in aantal hockeyleden in België”. Voor de tweede onderzoeksvraag (*In welke mate waren andere factoren van invloed op de groei in hockeyparticipatie in België?*) kan men de hypothese “De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport.” stellen. Omwille van de omvang van de derde onderzoeksvraag (*Wat waren de maatschappelijke en sportieve effecten van het EK Hockey 2013?*), wordt ze opgesplitst in twee vragen waarbij apart naar de maatschappelijke en sportieve effecten wordt gevraagd. Aan elk van deze onderzoeksvragen worden meerdere hypothesen gekoppeld.

1) In welke mate heeft het EK Hockey 2013 een invloed gehad op de groei van de hockeyparticipatie in België?

1. Het EK Hockey 2013 leidde tot een toename in aantal hockeyleden in België.

2) In welke mate waren andere factoren van invloed op de groei van de hockeyparticipatie in België?

2. De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport.

3A) Wat waren de maatschappelijke effecten van het EK Hockey 2013?

3. Het EK Hockey 2013 heeft voor socialisatie gezorgd en menselijk kapitaal gegenereerd.

4. Het EK Hockey 2013 heeft onrechtstreeks voor een uitbreiding van de hockeyinfrastructuur in België gezorgd.

3B) Wat waren de sportieve effecten van het EK Hockey 2013?

5. Het EK Hockey 2013 heeft voor een overdracht van (hockey-evenement-gerelateerde) kennis gezorgd.

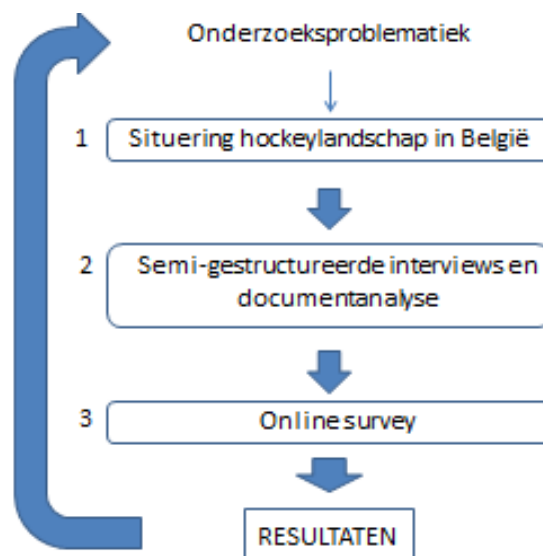
6. Het EK Hockey 2013 heeft voor een verandering van imago en reputatie van de hockeysport in België gezorgd.

Er dient opgemerkt te worden dat dit onderzoek een oorzakelijk verband zoekt tussen het EK Hockey 2013 en andere factoren. Onderzoek naar causaliteit kan nooit voor 100% een oorzaak-gevolg relatie bewijzen. Daarom worden in dit onderzoek causale verbanden steeds met enige voorzichtigheid gestipuleerd.

Deel II: Onderzoeksmateriaal en -methoden

Deze masterproef heeft het onderzoeksdesign van een 'casestudy'. Het onderzoek betreft namelijk een gedetailleerde studie van één bepaalde case; het EK Hockey 2013. Om de onderzoeksvragen rond deze 'casestudy' op te lossen wordt gebruik gemaakt van 'mixed methods'. De 'mixed methods' is een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden en laat toe om de onderzoeksvragen zo compleet en duidelijk mogelijk te onderzoeken, rekening houdend met de context, perspectieven en andere invloeden van en op het onderzoek. De vergaarde data bestaan uit drie luiken. Het eerste luik is de situering van het hockeylandschap in België. Het tweede luik bestaat uit semi- gestructureerde interviews en document- analyse. Het derde luik bestaat uit een online survey. Hieronder wordt luik per luik besproken waarin telkens eerst verduidelijkt wordt waarvoor het onderzoeksmateriaal van het luik dient (op welke onderzoeksvraag of hypothese moet het materiaal een antwoord bieden), wat het materiaal precies inhoudt en hoe het werd vergaard. De drie luiken van data werden chronologisch na elkaar vergaard waarbij elk luik inspeelt op het voorgaande luik. De onderzoeksmethodiek van dit onderzoek kan schematisch weergegeven worden.

Schema 2: Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek van dit onderzoek.

Vertrekkende van de onderzoeksproblematiek, werd een uitvoerige dataverzameling gedaan om het hockeylandschap in België te situeren (1). Op basis van deze resultaten, werden semi-gestructureerde interviews afgenomen bij sleutelfiguren van de KBHB en de organisatie van het EK Hockey 2013. Aansluitend hierbij werden documentanalyses gedaan (2). De belangrijkste bevindingen werden vervolgens afgetoetst bij een grotere steekproef m.b.v. een online survey (3). De resultaten die uit de drie luiken voortvloeien, worden uiteindelijk teruggekoppeld naar de onderzoeksproblematiek met de bedoeling hierop een antwoord te formuleren.

Situering hockeylandschap in België (kwantitatieve data)

Om op hypothesen 4 (Het EK Hockey 2013 heeft onrechtstreeks voor een uitbreiding van de hockeyinfrastructuur in België gezorgd) en 1 (Het EK Hockey 2013 leidde tot een toename in aantal hockeyleden in België) en onderzoeksvraag 1 (In welke mate heeft het EK Hockey 2013 een invloed gehad op de groei van de hockeyparticipatie in België?) te kunnen antwoorden zijn data over de hockeyinfrastructuur, -leden en -clubs in België nodig.

De data die nodig zijn over hockeyinfrastructuur, zijn data over het aantal, de kwaliteit en de financiering van de hockeyvelden. Om te na te gaan of de kwantiteit en kwaliteit van de hockeyinfrastructuur beïnvloed werd door het EK Hockey 2013, moet men data hebben over de jaren heen (dus ook van de jaren voor het EK). Indien het aantal of de kwaliteit van de hockeyvelden na het EK verschillend is van voor het EK, zou het EK hier aan de oorzaak van kunnen liggen. De financiering van de velden zou dan uitwijzen op wie (overheid of sponsors) het EK van invloed zou zijn geweest om al dan niet te investeren in hockeyinfrastructuur.

De data die nodig zijn over hockeyleden en hockeyclubs, zijn data over het aantal leden en over de leeftijd, het geslacht en de club van de leden over de jaren heen. De vergelijking van het aantal hockeyleden in België voor en na het EK Hockey 2013 wijst uit of het EK van invloed kan geweest zijn op het aantal hockeyleden. De data over de leeftijd, het geslacht en de club van de leden verduidelijken waar en bij welke bevolkingsgroep de verandering in aantal leden ligt.

Data over de hockeyinfrastructuur in België waren quasi niet bestaand of onvolledig en foutief. Daarom werden ze zelf verzameld. Dit werd gedaan door via mail (en telefoon indien niet werd gereageerd) contact op te nemen met de infrastructuurverantwoordelijke (of voorzitter indien er geen infrastructuurverantwoordelijke was) van elke club die lid is van de Vlaamse Hockey Liga (VHL). Om een vlotte respons te verzekeren werd elke mail gepersonaliseerd (door gebruik van de naam van de infrastructuurverantwoordelijke en de naam van de hockeyclub) en was er een eenvoudige antwoordfiche voorzien (zie bijlage 1). Er werd gevraagd naar het aantal hockeyvelden, de kwaliteit van de hockeyvelden (sanded, semi-sanded of water-based) en de financiering van de velden (publiek, privaat of publiek- private samenwerking). Daarbij werd ook gevraagd of de velden voldoen aan de officiële standaardmetingen en –voorwaarden en of de club beschikt over een supplementair klein veldje (dat gebruikt kan worden door de jongste categorie of als opwarmingsveldje kan dienen). Doordat de data over de hockeyinfrastructuur zelf werden verzameld, zijn het primaire data. Deze data werden verzameld anno 2014 en kunnen helaas niet vergeleken worden met data van voor het EK 2013 (omdat deze niet bestaan of onjuist zijn).

Kwantitatieve data over de hockeyleden en hockeyclubs (over de jaren heen) waren reeds voorhanden en werden verkregen via mail door de Koninklijke Belgische Hockeybond (KBHB). Deze data bleken echter niet steeds correct te zijn (door dubbeltellingen ,verkeerde opsommingen of foutieve formules in het Excel bestand) en werden verbeterd. Deze data gelden als secundaire data. Om op stelling 1 en onderzoeksvraag 2 te antwoorden, moeten data over de hockeyleden o.a. vergeleken worden met de algemene sportparticipatie in België (zie literatuurstudie). Data over de algemene sportparticipatie werden online opgehaald bij de Eurobarometers over sport van 2002, 2009 en 2013..

Semi- gestructureerde interviews en document- analyse (kwalitatieve data)

Om op de hypothesen 3 (Het EK Hockey 2013 heeft voor socialisatie gezorgd en menselijk kapitaal gegenereerd.), 5 (Het EK Hockey 2013 heeft voor een overdracht van hockeyevenement gerelateerde kennis gezorgd.), 6 (Het EK Hockey 2013 heeft voor een verandering van imago en reputatie van de hockeysport in België gezorgd.) en onderzoeksvragen 3A (Wat waren de maatschappelijke effecten van het EK Hockey 2013), 1 (In welke mate heeft het EK Hockey 2013 een invloed gehad op de groei van de hockeyparticipatie in België?) en 2 (In welke mate waren andere factoren van invloed op de groei van de hockeyparticipatie in België?) te antwoorden is er informatie nodig over het tornooi (het EK Hockey 2013) en de organisatie van de hockeysport in België.

De informatie die nodig is over het tornooi betreft informatie over de organisatie, de planning (doelstellingen), het verloop, de beleving en de evaluatie van het tornooi. Voor het verloop kunnen het aantal toeschouwers, aantal vrijwilligers, sfeer, animatie, randevenementen, bereikbaarheid, prestaties van de Belgische nationale ploegen en media- aandacht de mate van socialisatie en menselijk kapitaal bepalen (hypothese 3). Ook de verandering van imago en reputatie van de hockeysport hangen hiervan af (hypothese 6). Dit kan m.a.w. aantonen wat de maatschappelijke effecten van het EK waren (onderzoeksvraag 3A). Verder kan het ganse verloop van het EK van invloed zijn op de hockeyparticipatie (onderzoeksvraag 1). De organisatie en planning samen met het verloop en de evaluatie van het tornooi wijzen uit of er een overdracht van hockeyevenement gerelateerde kennis mogelijk is (hypothese 5).

De informatie die nodig is over de organisatie van hockey in België betreft informatie over de werking, de structuur, de doelstellingen, de evolutie, de marketing... van de KBHB. Dit kan verduidelijken of er andere factoren (dan het EK) van invloed waren op de hockeyparticipatie in België (onderzoeksvraag 2 en hypothese 2).

Gegevens over het tornooi en de organisatie van de hockeysport in België werden verkregen d.m.v. semi- gestructureerde interviews en document- analyse. Er werden semi- gestructureerde interviews afgenomen bij sleutelfiguren in de organisatie van het EK, voorzitters van grote, middelgrote en kleine Belgische hockeyclubs en sleutelfiguren in de KBHB (in totaal goed voor zeven interviews). Zij hebben immers expertise over het EK, de organisatie van hockey in België (en Vlaanderen) en het beheer van een hockeyclub. Voor een oplijsting van de geïnterviewden en hun achtergrond, zie bijlage 2. De semi- gestructureerde interviews hebben het voordeel dat er ruimte is voor verdere bevraging en verdieping, zonder dat de essentie uit het oog verloren wordt. Bovendien is het grootste deel van de vragen hetzelfde bij alle geïnterviewden (voor een vragenlijst zie bijlage 3). Op die manier is het mogelijk opinies vanuit verschillende perspectieven over dezelfde thema's te verkrijgen. De interviews werden opgenomen, er werden notities genomen en vervolgens werden ze letterlijk uitgeschreven. De uitgeschreven interviews werden m.b.v. het computerprogramma NVivo volgens de 'grounded theory' verwerkt. De 'grounded theory' impliceert dat onderzoeksmateriaal op een open manier benaderd wordt. Uit de interviewtranscripts worden herhaalde ideeën of elementen gecodeerd (ze krijgen een label), de codes worden gegroepeerd in concepten, de concepten worden gegroepeerd in categorieën en deze categorieën vormen de basis voor een nieuwe theorie. Op deze manier worden interviews zo objectief mogelijk geanalyseerd. Voor de weergave van resultaten van de interviews, werd uiteindelijk een andere volgorde gehanteerd dan de volgorde van de vragen in de interviews. Alle geïnterviewden gaven toestemming om geciteerd te worden. Voor de vlotte leesbaarheid van de resultaten, worden citaten niet gevolgd door een naam, de woorden 'persoonlijke mededeling' en datum (zoals de refereerrichtlijnen het voorschrijven) maar een door een nummer. Elke geïnterviewde komt overeen met een nummer. Een overzicht van de geïnterviewden, hun functie en de datum van het interview staat in bijlage 2.

Naast de afname van interviews werd een document- analyse gedaan. Beleidsdocumenten, marketingplannen, en evaluaties van de KBHB alsook voorbereidende documenten (bidbook, verslagen van vergaderingen) en evaluaties van het EK werden bestudeerd.

Online survey (kwantitatieve data)

Om de bevindingen uit de interviews af te toetsen bij een grotere (en wat minder betrokken, subjectieve) steekproef, werd een survey voorgelegd bij alle voorzitters van de Belgische hockeyclubs (78 in totaal). De survey is opgesteld uit acht stellingen die beoordeeld werden m.b.v. van een vijf punten Likert- schaal gaande van helemaal niet akkoord, tot volledig akkoord (zie bijlage 4). Stellingen 1 t.e.m. 5 betreffen het verloop en de impact van het EK en helpen een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen 3A (Wat waren de maatschappelijke effecten van het EK Hockey 2013?) en 1 (In welke mate heeft het EK Hockey 2013 een invloed gehad op de groei van de

hockeyparticipatie in België?). Stellingen 6 t.e.m. 8 betreffen het beleid en de toekomstperspectieven van hockey in België en helpen een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag 2 (In welke mate waren andere factoren van invloed op de groei van de hockeyparticipatie in België?).

De survey werd online opgesteld en heeft een Nederlandstalige en Franstalige versie. Alle voorzitters van clubs uit de Vlaamse Hockey Liga (VHL) werden per mail gevraagd om de survey via de URL in te vullen. De voorzitters van de Ligue Francophone de Hockey (LFH) kregen dezelfde mail voorgeschiedeld maar dan in het Frans en met een Franstalige versie van de survey. Anonimiteit werd gegarandeerd. Er was een responsrate van 90% (70 op de 78 voorzitters vulden de survey in).

Overzicht onderzoeksmateriaal

Hieronder wordt in een tabel voorgesteld welk materiaal werd vergaard en op welke hypothesen en onderzoeksvragen het materiaal een antwoord moet bieden. Voor het overzicht van de onderzoeksvragen en bijhorende hypothesen, zie onderzoeksproblematiek (p22).

MATERIAAL	HYPOTHESE (H) EN ONDERZOEKSVRAAG (O)
Situering hockeylandschap in België	
Data over hockeyinfrastructuur en -clubs in België	H4. Het EK Hockey 2013 heeft onrechtstreeks voor een uitbreiding van de hockeyinfrastructuur in België gezorgd. O3A H2. De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport. O2
Data over hockeyleden in België	H1. Het EK Hockey 2013 leidde tot een toename in aantal hockeyleden in België O1
Semi-gestructureerde interviews en documentanalyse	
Verloop van het EK (aantal toeschouwers, aantal vrijwilligers, sfeer, animatie, randevenementen, bereikbaarheid, prestaties van de Belgische nationale ploegen en media- aandacht)	H3. Het EK Hockey 2013 heeft voor socialisatie gezorgd en menselijk kapitaal gegenereerd. O3A H6. Het EK Hockey 2013 heeft voor een verandering van imago en reputatie van de hockeysport in België gezorgd. O3B O1
Evaluatie van het EK	H5. Het EK Hockey 2013 heeft voor een overdracht van (hockeyevenement gerelateerde) kennis gezorgd. O3B
Organisatie van hockey in België (werking, structuur, doelstellingen, evolutie, marketing... van de KBHB, VHL en LFH)	H2. De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport. O2
Online survey	
Stellingen 1 t.e.m. 5	O3A O1
Stellingen 6 t.e.m. 8	H2. De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport. O2

Deel III: Resultaten

Organisatie van hockey in België

§ 1 Resultaten

Hockey is een infrastructuursport. Zonder hockeyterrein is (deftig) hockey niet mogelijk. Als gevolg dient men zich in te schrijven in clubs om hockey te kunnen spelen. Alle Belgische hockeyclubs staan onder de organisatie van de KBHB. De voornaamste taken van de KBHB zijn het organiseren van een competitie, het vormen en begeleiden van nationale hockeyteams en het promoten van de sport in het land. Sinds 2012 is de KBHB gesplitst in een Vlaamse (VHL) en Francofone hockeyliga (LFH). De splitsing werd doorgevoerd in 2013. Daarmee is hockey één van de laatste unitaire bonden in België die splitsing. Reeds in 1977 werd in België het splitsingsdecreet ingevoerd. Het splitsingsdecreet houdt in dat nationale sportfederaties (of -bonden) die subsidies van de overheid wensen te ontvangen, moeten splitsen in een Vlaamse en Franstalige vleugel (Scheerder, 2004, p.43). De KBHB heeft jaren geweigerd om te splitsen omdat het geloof heerste dat een unitaire bond praktischer (voor de begeleiding van de nationale ploegen) en aantrekkelijker (voor sponsors) was. Bovendien zou een splitsing de traditioneel hechte banden tussen Vlaamse en Franstalige clubs kunnen verbreken. Daarnaast konden clubs die aangesloten zijn bij de KBHB zich financieel nog redden (m.b.v. private investeerders en/of subsidies van lokale overheden). Pas in 2012, wanneer het uiterst moeilijk werd om nog subsidies te bekomen (door het decreet voor het lokaal sportbeleid⁴) en wanneer het BOIC de financiering van beide nationale ploegen voor de OS in Londen niet aankon, heeft de KBHB besloten om zich op te splitsen in de VHL en de LFH. De VHL en LFH worden sindsdien gesubsidieerd door respectievelijk het BLOSO en ADEPS. Bij aanvang van de splitsing werden duidelijke afspraken gemaakt omtrent de samenwerking tussen de VHL, LFH en KBHB. Er werd afgesproken dat beide liga's steeds dezelfde doelstellingen zouden nastreven in onderling overleg met de koepelorganisatie (de KBHB). De bevoegdheden van elk orgaan werden duidelijk afgebakend en er werd afgesproken hoe de financiering van de nationale ploegen zou verdeeld zijn. Deze afspraken werden vastgelegd in een convenant en ondertekend door de voorzitter en bestuurder van elk orgaan (namelijk van de VHL, LFH en KBHB).

⁴ Het decreet voor het lokaal sportbeleid is een decreet dat in 2012 door de Vlaamse regering werd ingevoerd en legt op hoe en onder welke voorwaarden lokale overheden hun middelen voor sport mogen inzetten. Hockey kon nog maar moeilijk (bijkomende) subsidies bekomen doordat het niet voldeed aan de voorwaarde die stelt dat clubs gesubsidieerd kunnen worden indien ze lid zijn van een erkende Vlaamse sportfederatie.

“We hebben van in het begin gezegd: we willen niet dat door de eisen die Vlaanderen oplegt dat we daardoor- of die Wallonië oplegt of die ze niet oplegt- dat we daardoor twee aparte stromingen beginnen hebben die uit elkaar groeien. Dat is iets dat we ten aller tijde willen vermijden.” ⑦

De splitsing veroorzaakte een organisatorische aanpassing van hockey in België. De KBHB moet nog steeds de nationale ploegen vormen en opleiden en de sport promoten maar dient enkel nog een nationale competitie te organiseren voor de hoogste divisies. Voordien was er één grote nationale competitie waarin alle divisies speelden. Nu is er één nationale competitie (voor ere-, eerste en tweede divisie) en twee regionale competities (één voor de VHL en één voor de LFH) voor de lagere divisies. De organisatie van regionale competities door de liga's, maakt deel uit van de basisopdrachten die aan de liga's werden opgelegd door BLOSO en ADEPS. Zo moet de VHL vijf basisopdrachten, opgesteld door BLOSO, vervullen. De basisopdrachten zijn (ruim verwoord): organiseren van een competitie, organiseren van recreatieve sportbeoefening, organiseren van kaderopleidingen (voor scheidsrechters, trainers en coaches), ondersteunen van aangesloten clubs (bestuurlijk en administratief) en promoten van de sport. Aan de splitsing zijn een aantal voordelen verbonden. Ten eerste vormen de basisopdrachten van BLOSO het beleidsplan van de VHL. Voordien werd er niet gewerkt met een beleidsplan omdat de KBHB hier niet in geloofde (Een beleidsplan opstellen zou namelijk zeer tijdrovend zijn en uiteindelijk amper gebruikt worden. De KBHB stelde uiteraard wel doelstellingen op maar deze werden niet uitgeschreven wat de zelfevaluatie kan bemoeilijken). Ten tweede zijn er nu zaken aanwezig die voordien amper of zelfs niet bestonden. Dit zijn: het recreatieve TRIM-hockey, G-hockey, uitgewerkte sportkaderopleidingen en clubondersteuning. Dit maakt de organisatie van hockey in België veel concreter. De clubondersteuning is bovendien meer dan welkom want deze houdt o.a. in dat nieuwe clubs geholpen worden bij hun opstart en er zijn de laatste jaren veel nieuwe clubs. Ten derde is de organisatie professioneler. Er is nu niet alleen een sterke structuur met duidelijk afgebakende taken, er werken nu ook veel meer professionelen (voordien werkten vrijwilligers) voor de organisatie van hockey in België. Ten vierde is er financiële steun. Het is voor aangesloten clubs mogelijk om subsidies te verkrijgen bij de overheid en de nationale ploegen hebben –via de VHL en LFH- een financiële injectie gekregen.

Nadelen van de splitsing zijn er volgens de geïnterviewden ook. Het grootste nadeel is dat clubs die op regionaal niveau spelen, niet langer tegen alle Belgische clubs kunnen spelen. Wie op regionaal niveau in de VHL speelt, kan niet meer tegen clubs uit de LFH spelen.

“We kunnen ook niet meer spelen tegen een aantal Brusselse clubs en Waalse clubs waarmee we over de jaren heen bevriend zijn geraakt. Er is dus een beetje traditie verloren gegaan.” ④

Een ander nadeel is dat het administratief werk is toegenomen en er geregeld dubbel werk wordt gedaan.

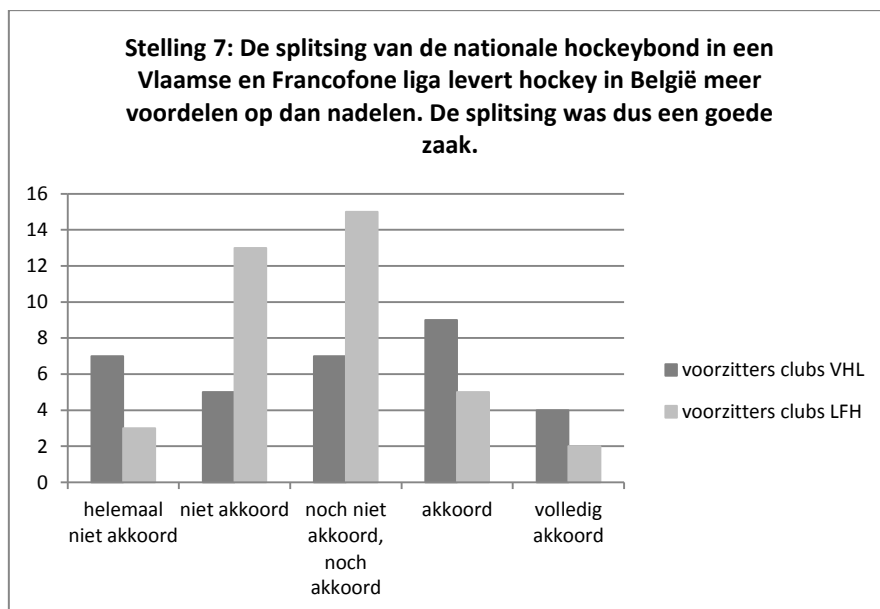
“BLOSO komt af met structuren voor de nationale ploeg, voor beloftevolle spelers... die eigenlijk al bestaan.” ⑥

Een derde nadeel aan de splitsing is dat BLOSO en ADEPS niet steeds dezelfde eisen en verwachtingen hebben. Dit bemoeilijkt de samenwerking tussen beide liga's. Het laatste nadeel van de splitsing is dat veel clubs zich, sinds de doorvoering van de splitsing, bedrogen voelen omdat ze zich verwachtten aan een toestroom van subsidies die er niet is.

“Iedereen dacht, we gaan splitsen en iedereen zal subsidies krijgen. Neen, het was eerder, als er niet gesplitst wordt, dan kan de liga niet meer worden ondersteund. Wij als liga ondersteunen de clubs. Dus onrechtstreeks is er hulp maar niet rechtstreeks zoals men had gedacht.” ⑥

Aan de splitsing van de Belgische hockeybond lijken dus zowel voor- als nadelen verbonden te zijn. In de online survey bij de voorzitters van de Belgische hockeyclubs werd daarom gepijld naar de mate van tevredenheid over de splitsing.

Figuur 1: Respons van online survey op stelling 7. N= 70.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

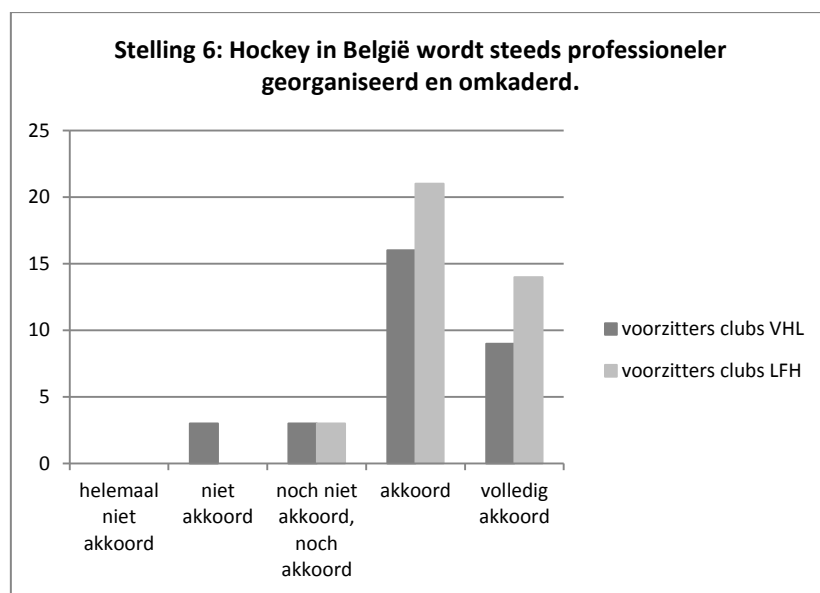

De meningen hierover zijn zeer uiteenlopend en verschillen naargelang de liga waartoe de voorzitters behoren. Veel voorzitters, vooral van clubs uit de LFH, opteren voor het neutrale antwoord. Het overgrote deel van de LFH voorzitters is niet overtuigd dat de voordelen van de splitsing doorwegen op de nadelen. Bij de voorzitters uit de VHL zijn de meningen gelijk verdeeld. Dertien voorzitters zijn

overtuigd dat de voordelen doorwegen op de nadelen, twaalf zijn dat niet. In totaal gaan 28 voorzitters niet akkoord, 20 voorzitters wel akkoord en 22 voorzitters noch akkoord, noch niet akkoord. Hoewel de doorvoering van de splitsing werd goedgekeurd d.m.v. stemming van de voorzitters, zijn de meeste voorzitters niet tevreden met (of neutraal t.o.v.) de splitsing.

De geïnterviewden zijn overtuigd dat het Belgisch hockey steeds professioneler georganiseerd wordt. Ondanks de sterk verdeelde meningen over de splitsing van de Belgische hockeybond, gaan zowat alle voorzitters hiermee akkoord.

Figuur 2: Respons van online survey op stelling 6. N= 69.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

Op twee Vlaamse voorzitters en vier neutrale antwoorden (bij Vlaamse en francophone voorzitters) na, geloven alle voorzitters dat hockey in België steeds professioneler georganiseerd en omkaderd wordt. Daarvan zijn bijna de helft sterk overtuigd van de stelling. Ook de geïnterviewden zijn overtuigd dat

Naast de omkadering en algemene organisatie van hockey in België, wordt de laatste jaren veel aandacht besteed aan de marketing van de KBHB. De marketing en communicatie van de KBHB is volledig in het kader van de waarden van hockey. Hockey draagt de waarden respect, fair play en tolerantie hoog in het vaandel. De waarden werden de voorbije jaren in de verf gezet d.m.v. een fair play trofee, 'charters' met gedragsregels langs de velden, acties, invoering van fair play weekends, uitreiken van speciale fair play kapiteinsbandjes, organiseren van line-ups voor de wedstrijden, enz.

“Daar hebben we t.o.v. andere populaire sporten een verschil kunnen maken door enerzijds het feit dat die waarden er ‘historisch ingebakken’ in zijn, anderzijds –vooral de laatste jaren- door een

beleid dat er nog steeds voor zorgt om die waarden onder aandacht te brengen, te steunen, te handhaven en te promoten.” ②

Hockey wordt in België niet enkel gepromoot als een sport met mooie waarden, maar ook als de ideale familiesport. Iedereen kan in principe hockeyen: vader, moeder, zoon en dochter. Hockey is zelfs een uiterst geschikte sport voor meisjes. Het is namelijk één van de weinige outdoor teamsporten die meisjes kunnen beoefenen.

“Plus ik blijf erbij, er zijn weinig teamsporten die zo aantrekkelijk zijn voor meisjes. Twee derden van onze leden zijn ook meisjes. Ik heb zelf twee dochters, ik zie mijn dochters niet voetballen. Ik ben zelf een voetbalfan maar ik zie mijn meisjes liever niet voetballen. Basket of volley moet je bij voorkeur groot zijn. Het is ook binnen. Dat voel je ook bij de ouders dat ze content zijn dat het een teamsport is.” ⑤

Belangrijk in het aantrekken van meisjes in hockey was de aanpassing van het reglement voor de jeugddivisies. Tot 2002 speelden de jongens en meisjes in de jeugddivisies gemengd. In 2002 besloot de KBHB de jeugddivisies niet langer gemengd te laten spelen. De meeste meisjes geraakten namelijk niet genoeg aan de bal en waren hierdoor ontmoedigd om verder te spelen of werden uit de ploeg gehaald door hun ouders. Documentanalyse van het beleidsplan van de VHL wees uit dat er naast de scheiding van de jongens en meisjes in de jeugdcategorieën, de leeftijdscategorieën herschikt zouden worden in 2014. In de plaats van categorieën per twee geboortejaren, werden categorieën per geboortjaar gevormd. Dit heeft als doel homogenere ploegen te bekomen en bijgevolg een evenwichtigere competitie te hebben. Het vormen van homogenere ploegen is erg belangrijk voor de motivatie van kinderen (zowel jongens als meisjes) om hockey te (blijven) spelen.

Tot slot halen meerdere geïnterviewden aan dat de mentaliteit van de (meeste) hockeyclubs is geëvolueerd. Vroeger werd hockey ‘overgedragen’ van vader op zoon en van moeder op dochter. Het was bovendien beschouwd als een sport voor mensen met een hogere socio-economische status. Slechts weinig mensen die niets te maken hadden met hockey durfden aan hockey te beginnen of werden zelfs toegelaten in een hockeyclub. Als gevolg was hockey in België een kleine, gesloten gemeenschap met een elitair imago. Dit zou het laatste decennium sterk zijn veranderd.

“Hockey was een erg gesloten gemeenschap en ik denk dat Braxgata één van de eersten was om die gemeenschap open te gooien.” ③

Een toenemend aantal clubs zou zijn deuren hebben opengezet voor 'het grote publiek' en zo volwassenen en kinderen, die nog geen enkele band hadden met hockey, hebben aangetrokken tot de sport. Dit zou de sport m.a.w. democratischer hebben gemaakt. Men kan helaas niet nagaan in welke mate dit waar is. Er werden namelijk geen socio-economische gegevens verzameld van de nieuwe leden.

§ 2 Discussie

Resultaten wijzen uit dat hockey in België steeds professioneler georganiseerd wordt. Er is meer structuur, er wordt nauwkeuriger gepland en er is een uitgebreider (invoering van TRIM hockey en G-hockey) en meer doordacht (gescheiden competitie voor jongens en meisjes en aangepaste leeftijdscategorieën) aanbod dan voordien. Dat hockey in België steeds professioneler georganiseerd en omkaderd wordt, wordt ook zo ervaren door de zowat alle voorzitters van de Belgische hockeyclubs. Dit laatste is opmerkelijk want een groot aandeel voorzitters is mistevreden is over de splitsing van de hockeybond terwijl het juist de splitsing is die (onder andere) bijdroeg aan de toenemende professionalisering. Volgens het gedragsmodel van De Vries et al. (1988) kan een sterk, uitgebreid en aangepast aanbod inspelen op de 'self-efficacy' van de mens. Het gewijzigde (en professionelere) aanbod van de KBHB zou namelijk meer mensen het gevoel kunnen geven dat hockey binnen hun capaciteiten en vermogen ligt. Deze verbeterde 'self-efficacy' zou (volgens het gedragsmodel) bij meer mensen de intentie opwekken om te gaan hockeyen. Kortom zou het verbeterde aanbod van de KBHB ertoe geleid kunnen hebben dat meer mensen zijn gaan hockeyen. Hiermee zou de hypothese "De verandering in aanbod van hockey in België droeg bij aan de groei van de sport" bevestigd kunnen worden. Alvorens deze hypothese te bevestigen, dienen resultaten van de hockeyinfrastructuur te worden geanalyseerd. Want niet enkel de organisatie en omkadering van hockey bepalen het aanbod, maar ook de infrastructuur.

De KBHB en haar liga's doen inspanningen om hockey te promoten en verspreiden in gans België. Dit doen ze m.b.v. een marketingstrategie die de waarden van hockey vooropstelt en hockey bestempelt als de ideale gezinssport. Hiermee bedoelen ze niet alleen dat 'het gezin' een prominente waarde is binnen de sport, maar ook dat letterlijk het volledige gezin kan hockeyen. Niet alleen vader en zoon maar ook moeder en dochter kunnen deelnemen aan de sport. Er werd ook aangehaald dat een toenemend aantal hockeyclubs in een België minder selectief zou zijn voor het toelaten van nieuwe leden. Vroeger werd vaak geëist dat nieuwe leden reeds banden hadden met de club (doordat ouders, vrienden of familie er al lid zijn). Daardoor beperkte de Belgische hockeygemeenschap zich tot een selecte groep mensen wat het imago van de sport niet ten goede kwam. Meer en meer clubs zouden deze traditionele selectieprocedure echter niet meer hanteren en iedereen verwelkomen.

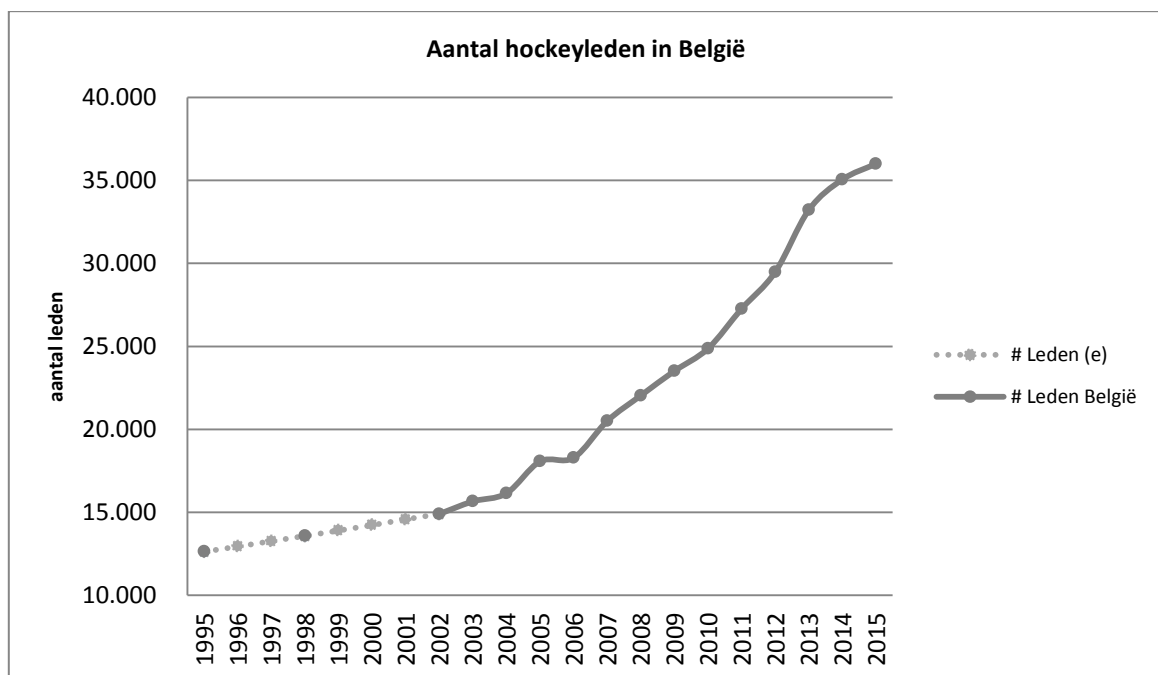
Resultaten konden dit echter niet bewijzen. Er werd namelijk niet nagegaan bij elke club hoe ze nieuwe leden selecteren noch werden socio-economische gegevens van nieuwe leden verzameld (die zouden aantonen of de nieuwe leden wel degelijk uit een gemengder, democratischer publiek komen). De marketingstrategie van de KBHB en mogelijks de lossere ledenpolitiek van een toenemend aantal clubs zouden het imago en de reputatie van hockey in België verbeteren. Het imago en de reputatie van hockey kunnen van invloed zijn op de wil van mensen om te hockeyen. Een goede reputatie van hockey kan er namelijk toe leiden dat hockey meer sociaal aanvaard is. De sociale aanvaarding van de sport en sociale context van mensen bepalen (volgens het gedragsmodel van De Vries et al.) namelijk of mensen de intentie ontwikkelen om de sport te beoefenen. Kortom zou een betere reputatie van hockey ervoor kunnen zorgen dat hockey in de sociale context van meer mensen gaat passen en bijgevolg ook meer mensen de intentie gaan hebben om te hockeyen en uiteindelijk hockey zullen spelen.

Groei in de Belgische hockeyparticipatie

§ 1 Resultaten

Figuur 3 toont aan dat het aantal hockeyleden in België tussen 1995 en 2014 ononderbroken is toegenomen. De groei over deze periode bedraagt 178% (namelijk van 12.626 naar 35.055 leden).

Figuur 3: Evolutie aantal hockeyleden in België met geëstimeerde aantallen (e).
Bron: eigen bewerking databestand KBHB

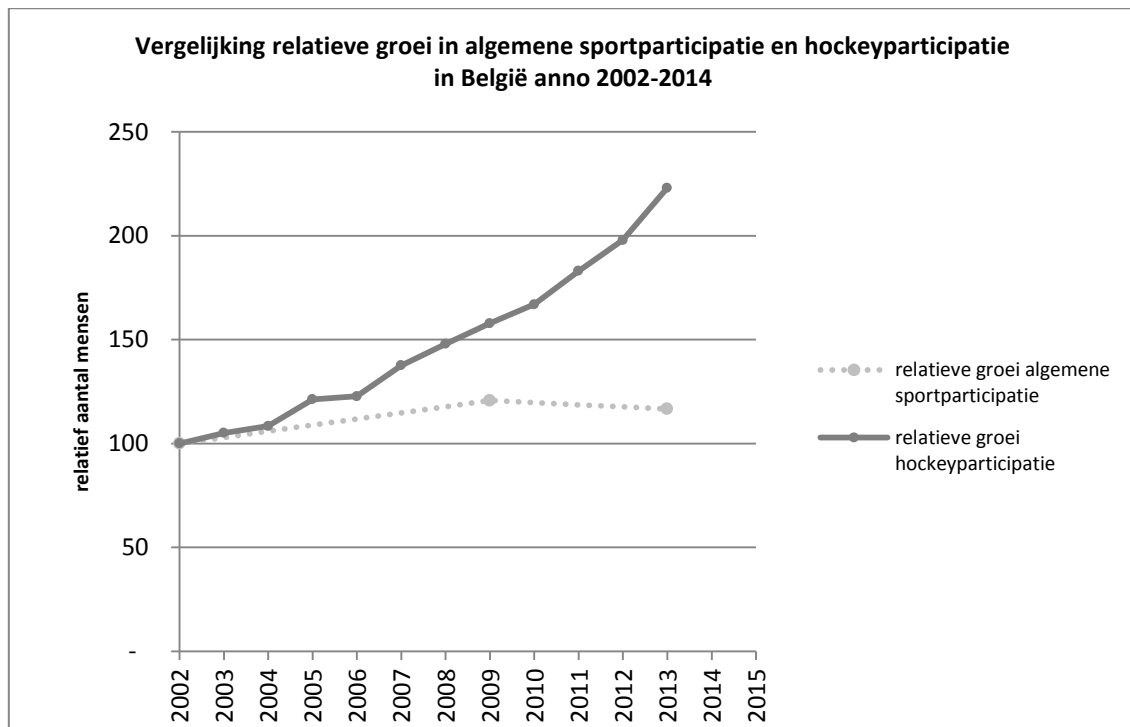

Dat wil zeggen dat op negentien jaar tijd het aantal hockeyleden bijna verdrievoudigd is. De sterkste groei jaren waren de jaren 2005, 2007 en 2013 met respectievelijk een gemiddelde jaarlijkse groei van 12%, 12% en 13% t.o.v. het voorgaande jaar.

Om van een werkelijke groei te spreken dient de evolutie van hockeyparticipatie in België met de evolutie van algemene sportparticipatie in België vergeleken te worden. Dit wordt gedaan in figuur 4. Om de vergelijking mogelijk te maken werden de absolute aantallen (van hockey- en sportparticipanten) gerelativeerd door de data in 2002 gelijk te stellen aan 100. De algemene sportparticipatie in België nam tussen 2002 en 2014 toe met 17% tegenover een toename van 123% in hockeyparticipatie voor dezelfde periode. Uit deze vergelijking blijkt dat de groei in hockeydeelname niet te wijten kan zijn aan een groei in algemene sportdeelname aangezien de algemene sportdeelname tussen 2004 en 2009 relatief minder sterk is toegenomen dan de hockeydeelname. Tussen 2009 en 2013 nam de algemene sportparticipatie zelfs af. Deze trend komt echter niet voor in de hockeyparticipatie die steeds bleef groeien.

Figuur 4: Vergelijking relatieve groei in algemene sportparticipatie en hockeyparticipatie in België anno 2004-2014. Aantallen in 2004 zijn gelijkgesteld aan 100.

Bron: eigen bewerking databestand KBHB en Eurobarometers van sport anno 2002, 2009 en 2013.

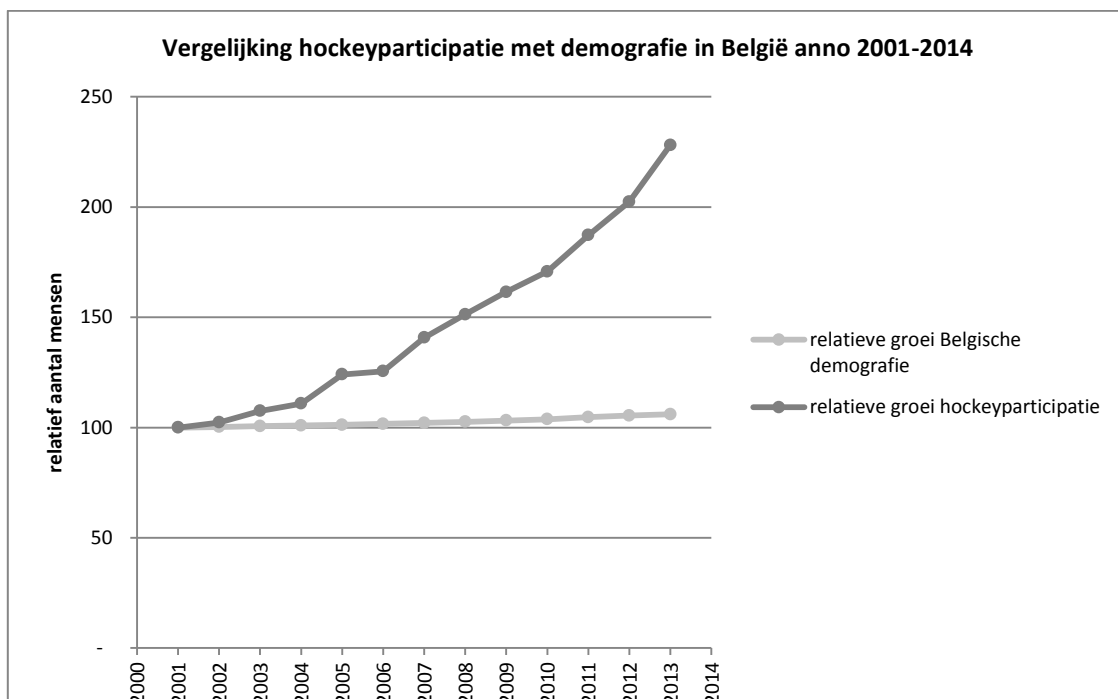
Idealiter zou de evolutie in hockeyparticipatie moeten vergeleken worden met de participatie in andere ploegsporten zoals voetbal, basketbal, volleybal en handbal. Helaas is dit door gebrek aan gegevens niet mogelijk. De bonden en federaties van bovenvermelde sporten werden via mail

gecontacteerd. Een aantal federaties hebben nooit gereageerd, anderen hadden slechts gebrekkige gegevens beschikbaar. De oorzaak hiervan zou o.a. aan de versplintering van de sportorganisaties kunnen liggen (nationale bonden die gesplitst zijn in regionale en provinciale federaties hebben het moeilijker om exacte statistieken bij te houden doordat verschillende bronnen moeten gebundeld worden). Vergelijking met de verzamelde gegevens over de evolutie van ploegsporten door het Vlaamse Sportclub Panel 2009 zou wel mogelijk zijn. Echter, dit is niet relevant aangezien deze data slechts tot het jaar 2009 gaan terwijl dit onderzoek net focust op de periode na 2013.

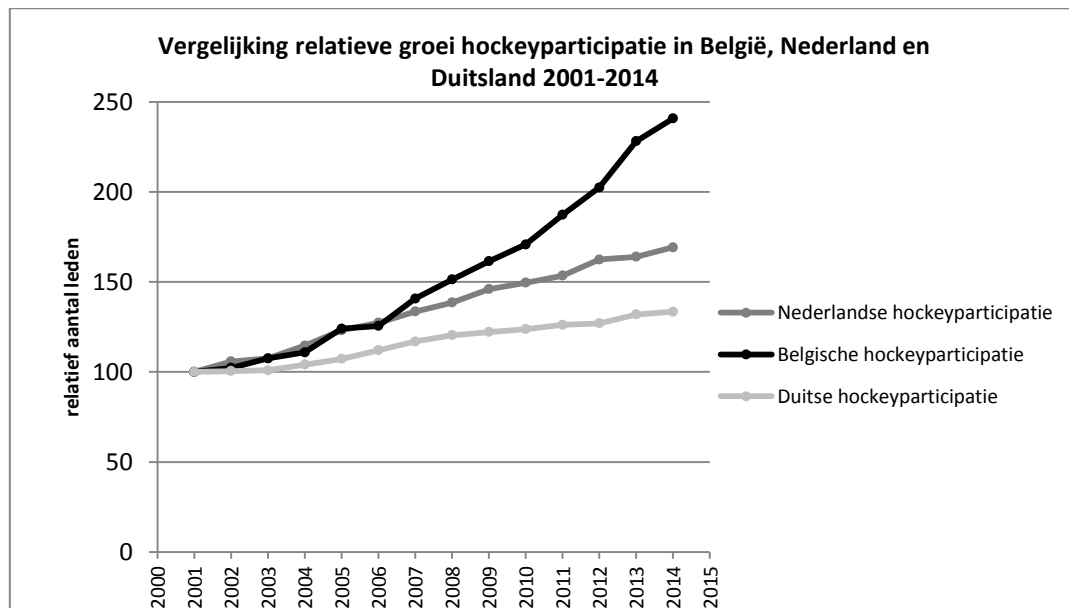
In figuur 5 wordt de evolutie in demografie vergeleken met de evolutie in hockeyparticipatie. Omdat niet alle leeftijden geschikt zijn om te hockeyen (hockey is immers een intensieve contactsport waarbij harde sticks en harde ballen worden gebruikt wat kleine kinderen en oudere mensen afschrikt), werden demografische gegevens voor de leeftijden van 5 tot 75 jaar gebruikt. Om de vergelijking mogelijk te maken werden de absolute aantallen (van demografie en hockeyparticipatie) gerelativeerd door de data in 2001 gelijk te stellen aan 100. Uit figuur drie blijkt dat de demografische evolutie de sterke groei in hockeyparticipatie ook niet verklaart.

Figuur 5: Vergelijking relatieve groei in hockeyparticipatie en in demografie (5-75 jaar) in België anno 2001-2014. Aantallen in 2001 zijn gelijkgesteld aan 100.

Bron: eigen bewerking databestand KBHB en demografische gegevens Statbel anno 2001-2014.

Figuur 6: Vergelijking relatieve groei hockeyparticipatie in België, Nederland en Duitsland anno 2001-2014.
Aantallen in 2001 zijn gelijkgesteld aan 100.
Bron: eigen bewerking databestand KBHB, NOC*NSF en DHB

In figuur 6 wordt de hockeyparticipatie vergeleken met de hockeyparticipatie in vergelijkbare buurlanden. Frankrijk, Luxemburg en het Verenigd Koninkrijk hebben hun data niet ter beschikking gesteld. De vergelijking kan enkel gemaakt worden met de hockeydeelname in Nederland en Duitsland. Hieruit blijkt dat de hockeydeelname in België vanaf 2006 sterker groeide dan in Nederland. Vanaf 2002 groeit ze sterker dan in Duitsland. Over de ganse periode 2001 tot 2014 groeit de Belgische hockeydeelname met 141% t.o.v. 69% in Nederland en 33% in Duitsland.

§ 2 Discussie

Op negentien jaar tijd is het aantal hockeyleden in België net niet verdrievoudigd. Op basis hiervan kan men al zeker vaststellen dat er sprake is van een groei in hockeyparticipatie. De significantie van deze groei wordt onderstreept wanneer uit de vergelijking met de algemene sportparticipatie blijkt dat de hockeyparticipatie veel sterker toeneemt dan de algemene sportparticipatie. Het is dus niet zo dat veel meer mensen zijn gaan sporten en dat daarvan –toevallig- een deel voor hockey heeft gekozen. De groei in hockeyparticipatie is m.a.w. niet te danken aan een groei in algemene sportparticipatie in België. Of de groei in hockeyparticipatie een unicum is binnen sportend België kan men helaas niet achterhalen. Gegevens over andere ploegsporten zijn namelijk niet beschikbaar of onvolledig. Vervolgens sluiten demografische gegevens uit dat een sterke groei in demografie aan de basis ligt van de groei in hockeyparticipatie. Indien er, in dezelfde periode als die van de hockeygroei, een sterke demografische groei zou zijn, dan zouden er in theorie meer potentiële hockeyspelers zijn en als gevolg ook meer hockeyparticipanten. Dit is echter niet het geval. De vergelijking van hockeyparticipatie met buurlanden Nederland en Duitsland leert ons dat hockey niet

enkel in België aan het groeien is. Zowel in Nederland als in Duitsland blijft het aantal hockeyspelers relatief hard groeien. België kent wel de sterkste relatieve groei. Hier dient een belangrijke opmerking gemaakt te worden. We spreken van een relatieve groei. Aangezien België in absolute cijfers nog het kleinste hockeyland is (in 2001 telt België 14.563 spelers terwijl Nederland en Duitsland respectievelijk 147.112 en 60.874 spelers tellen), is het voor België gemakkelijker om een sterkere relatieve groei te noteren dan zijn buurlanden. Daarenboven is de ledengroei van Nederland niet voor 100% representatief. De vraag naar hockey in Nederland is immers groter dan het aantal leden want tal van clubs hanteren een ledenstop vanwege een tekort aan hockeyinfrastructuur (zie Groen, 2013).

De vergelijking met de buurlanden is ook van belang om te achterhalen in hoeverre het EK 2013, dat in België plaatsvond, van invloed kan geweest zijn op de groei in hockeyparticipatie in België. Indien er in de jaren na het EK in alle landen een even sterke groei is, dan kan men stellen dat het EK het aantal Belgische hockeyers niet per se beïnvloed heeft. Dit is echter niet het geval. Wanneer men de groei van het relatief aantal leden van 2012 naar 2013 en 2013 naar 2014 bekijkt, dan bekomt men volgende resultaten. Van 2012 naar 2013 groeit het relatief aantal leden met twee in Nederland, met vijf in Duitsland en met zesentwintig in België. Van 2013 naar 2014 groeit het relatief aantal leden met vijf in Nederland, met één in Duitsland en met dertien in België. De sterke groei in aantal leden na het EK Hockey 2013 deed zich dus enkel voor in België en niet in Nederland en Duitsland. Zoals in figuur 3 verduidelijkt werd, was de groei in hockeyparticipatie reeds voor het EK 2013 aan de gang. Daar bovenop zijn de sterke groei jaren na het EK geen unicum binnen de Belgische hockeygeschiedenis aangezien de jaren 2005 en 2011 quasi dezelfde groeipercentages optekenden als het jaar 2013 (zie bespreking figuur 3).

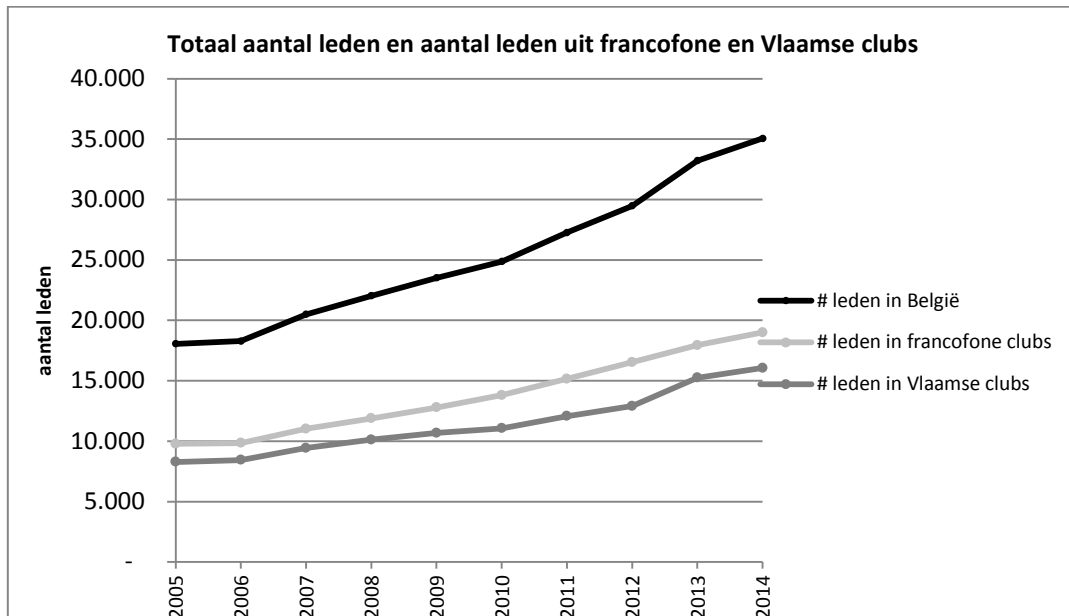
Lokalisatie groei in de Belgische hockeyparticipatie

§ 1 Resultaten

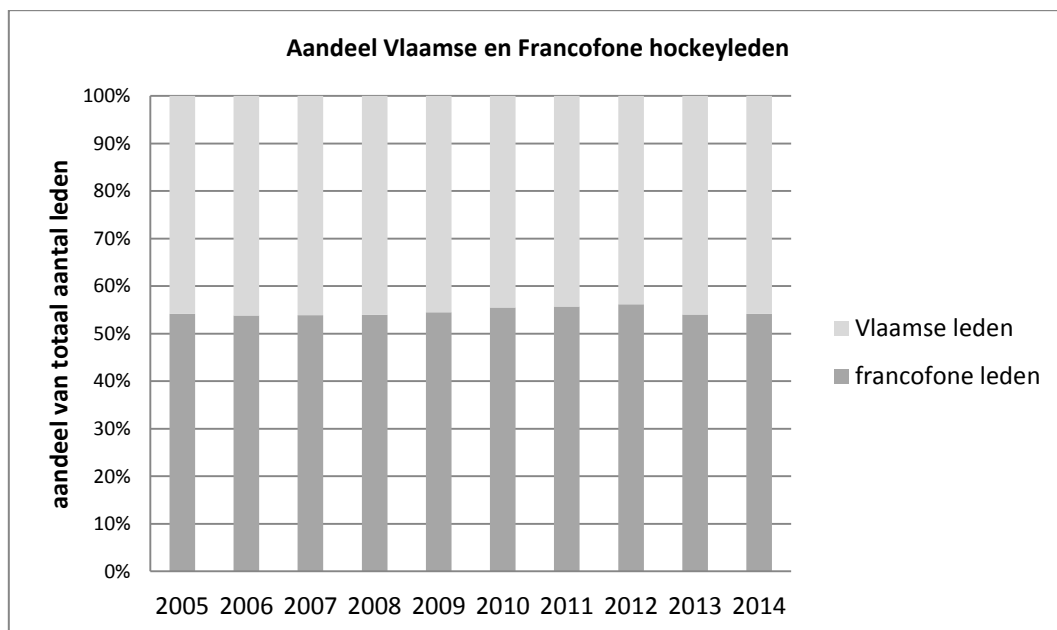
Om een verklaring te vinden voor de sterke toename in het aantal hockeyleden, is het relevant te onderzoeken waar (geografisch en demografisch) de groei vooral zit (in Vlaamse of francophone clubs, bij mannen of bij vrouwen, bij jeugd of bij volwassenen).

In figuur 7 wordt de evolutie in het aantal Vlaamse en francophone leden vergeleken t.o.v. het totaal aantal (Belgische) leden. Er werd pas vanaf het jaar 2005 bijgehouden of de hockeyleden lid waren bij een Vlaamse of francophone club, daarom wordt de vergelijking voor de periode 2005-2014 gedaan. Aangezien de splitsing van de bond pas in 2013 plaatsvond, worden de leden en clubs omschreven als Vlaamse en francophone leden (niet als VHL en LFH leden).

Figuur 7a: Vergelijking aantal hockeyleden uit francophone en Vlaamse clubs t.o.v. totaal aantal leden anno 2005-2014. Bron: eigen bewerking databestand KBHB

Figuur 7b: Vergelijking procentueel aantal hockeyleden uit francophone en Vlaamse clubs t.o.v. totaal aantal leden anno 2005-2014. Bron: eigen bewerking databestand KBHB

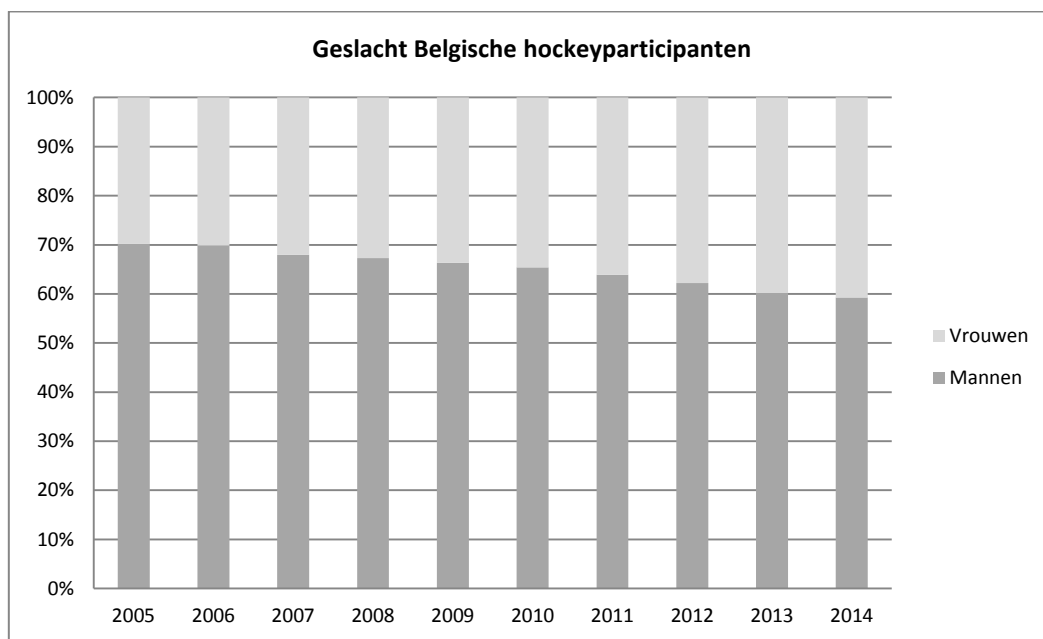
In figuur 7b valt op dat de leden uit francophone clubs steeds in een kleine meerderheid zijn t.o.v. leden uit Vlaamse clubs. Francophone leden maken ook meer dan 50% deel uit van het totaal aantal hockeyleden in België. Hun aandeel is m.a.w. groter dan dat van de Vlaamse clubs. Hoewel in figuur 7a het aantal leden uit francophone clubs constanter lijkt te groeien dan het aantal leden uit Vlaamse clubs, kennen beide groepen een gelijke gemiddelde jaarlijkse groei over de volledige periode (namelijk 7,6%). Het ziet er dus niet naar uit dat de lichte disbalans tussen francophone en Vlaamse

leden binnenkort zal geëffend worden. Het feit dat het aandeel Vlaamse leden onregelmatig groeit terwijl het aandeel francophone leden erg regelmatig groeit (zie figuur 5a) is niet onbelangrijk. Het grootste verschil situeert zich in het jaar 2013. In 2013 groeit het aantal leden uit Vlaamse clubs met 18% t.o.v. het voorgaande jaar. Leden uit de LFH kennen voor diezelfde periode een groei van 8%. Het ziet er dus naar uit dat -als het van invloed is geweest- het EK 2013 vooral van invloed is geweest in Vlaanderen en minder in Brussel en Wallonië.

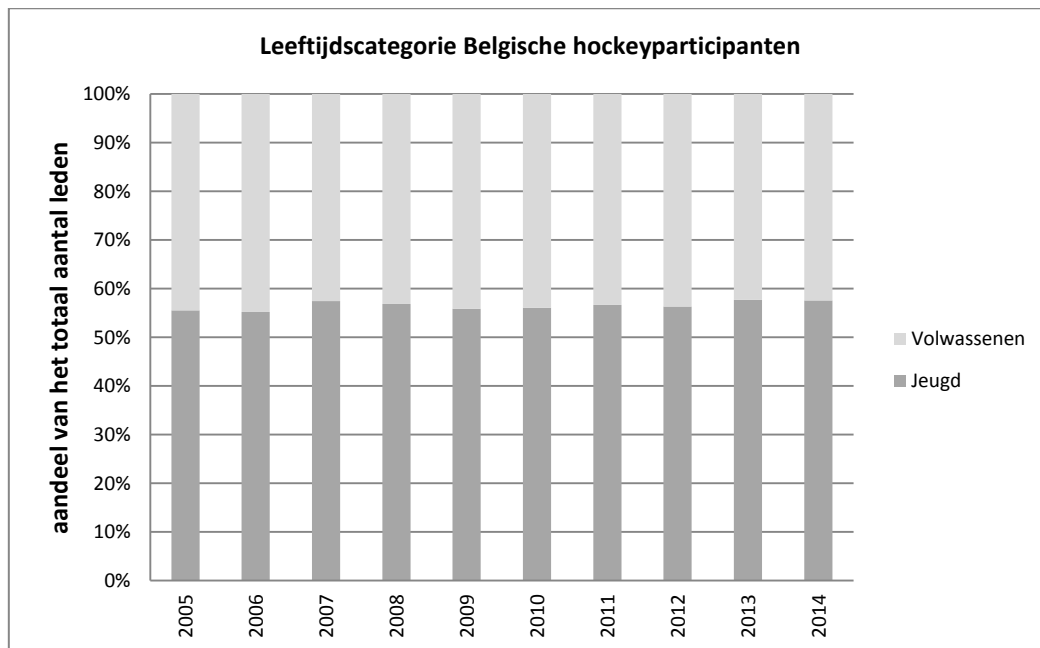
Vervolgens wordt de evolutie in het aantal mannelijke en vrouwelijke hockeyparticipanten vergeleken. Dit wordt gedaan in figuur 8 m.b.v. een staafdiagram waarbij het aandeel mannen en vrouwen wordt weergegeven t.o.v. het totaal aantal hockeyleden (=100%). Het valt op dat de mannelijke leden over de volledige periode 2005-2014 minstens 60% van het totaal aantal leden bedragen. Dat wil zeggen dat hockey in België eerder een mannensport is dan een vrouwensport. Dit is wel sterk aan het veranderen. Waar de mannen in 2005 nog 70% van het totaal aantal leden vormden, vormen ze in 2014 net geen 60% van het totaal aantal leden meer. De gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 2005-2014 bedraagt bij de vrouwen dan ook 12%. Dit is het dubbele van de mannen die een gemiddelde jaarlijkse groei van 6% procent kennen. Het aandeel vrouwen in de Belgische hockeyparticipatie neemt dus sterker toe dan het aandeel mannen.

Figuur 8: Vergelijking aandeel mannelijke en vrouwelijke leden in de totale Belgische hockeyparticipatie voor de periode 2005-2014.

Bron: eigen bewerking databestand KBHB

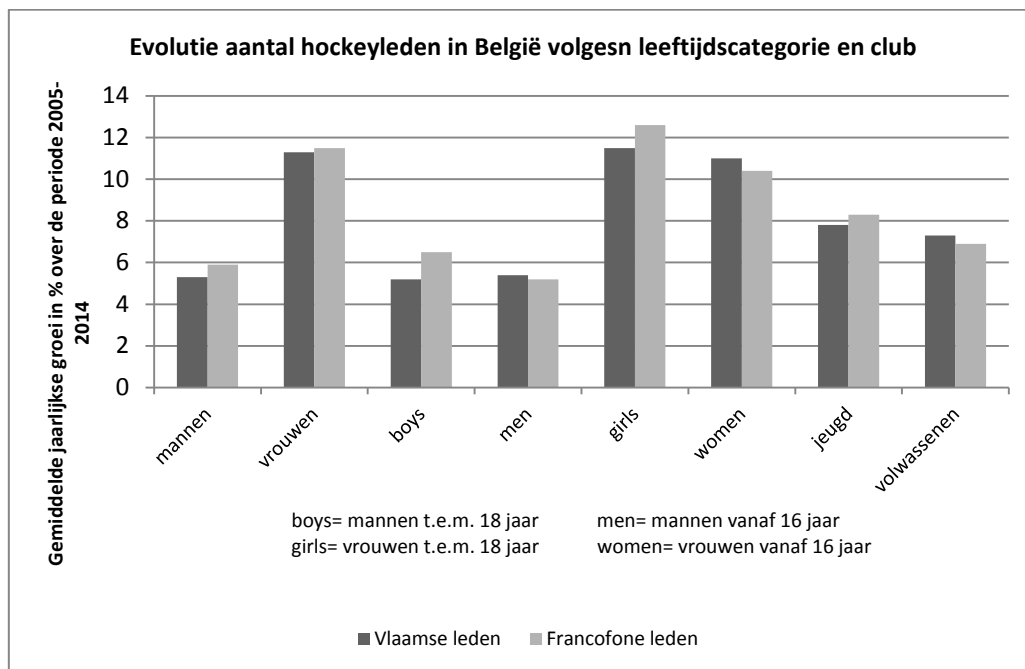
Figuur 9: Vergelijking aandeel jeugd en volwassen leden in de totale Belgische hockeyparticipatie voor de periode 2005-2014. Jeugd= 4 -18 jaar. Volwassenen= min 16 jaar.
Bron: eigen bewerking databestand KBHB

In figuur 9 wordt de evolutie in het aandeel jeugd en volwassen spelers vergeleken. De jeugd bestaat uit spelers in de categorie eekhoorntjes (4 à 5 jaar) t.e.m. de categorie junioren (maximum 18 jaar). De volwassenen zijn spelers in de categorieën boven de junioren (minimum 16 jaar). Met behulp van een staafdiagram wordt het aandeel jeugd en volwassenen weergegeven t.o.v. het totaal aantal hockeyleden (=100%). Figuur 7 toont aan dat circa 55% van het totaal aantal leden uit jeugd bestaat. Dit is tussen 2005 en 2014 dan ook amper veranderd. Dat wil zeggen dat de groei in aantal leden niet hoofdzakelijk bij de jeugd te vinden was, noch bij de volwassenen. De groei in aantal leden bij jeugd en volwassenen is m.a.w. parallel gelopen.

Tot slot wordt in figuur 10 nagegaan of er regionale verschillen zijn in het geslacht en de leeftijd van de Belgische hockeyleden. Concreet wordt de gemiddelde jaarlijkse groei (over de periode 2005-2014) per geslacht en per leeftijdscategorie in Vlaamse en Francofone clubs vergeleken. Het zou immers kunnen dat het toenemend aandeel vrouwelijke leden (zie figuur 8) zich enkel bij Vlaamse clubs voordoet en niet bij francofone. Of het zou kunnen dat het aandeel jeugd uit Vlaamse clubs afneemt terwijl het in francofone clubs toeneemt waardoor er op nationaal niveau niets aan de hand lijkt (zie figuur 9).

Figuur 10: Procentuele gemiddelde jaarlijkse groei van de verschillende leeftijdscategorieën over de periode 2005-2014. Bron: eigen bewerking databestand KBHB.

Figuur 10 toont aan dat het aandeel vrouwelijke en mannelijke leden in Vlaamse en francophone clubs gelijkmatig groeit (met respectievelijke groeipercentages van elf en zes procent aan beide kanten). Bij de opdeling in leeftijdscategorieën kennen de Vlaamse en francophone clubs geen parallel verloop meer. In Vlaamse clubs groeit het aandeel 'men' sterker dan het aandeel 'boys'. Aan de francophone kant gebeurt net het omgekeerde. Het aandeel 'boys' groeit sterker dan het aandeel 'men'. Een volgend verschil is dat aan de Vlaamse kant het aandeel 'girls' en 'women' quasi gelijk groeit terwijl aan de francophone kant het aandeel 'girls' duidelijk sterker groeit dan het aandeel 'women'. Bijgevolg kent het aandeel jeugd in de francophone clubs een sterkere groei dan in Vlaamse clubs. Omgekeerd geldt ook dat het aandeel volwassenen in Vlaamse clubs sterker groeit dan in francophone clubs.

§ 2 Discussie

Het onderscheid tussen het aantal leden uit Vlaamse en francophone clubs leert ons drie zaken. Ten eerste is het aandeel leden uit francophone clubs altijd een stuk groter dan het aandeel leden uit Vlaamse clubs. Nochtans zijn de francophone clubs in demografische minderheid t.o.v. Vlaanderen. Het Waals en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (waar de francophone clubs gesitueerd zijn) telt zo'n 5 miljoen inwoners terwijl het Vlaams Gewest (waar de Vlaamse clubs gesitueerd zijn) zo'n 6 miljoen inwoners telt⁵. Demografisch gezien zouden er dus meer Vlaamse dan francophone leden moeten zijn.

⁵ <http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/bevolking - cijfers bevolking 2010 - 2012.jsp>

Dat de hockeysport traditioneel Franstalig is in België kan dit mogelijks verklaren. Ten tweede is de groei in het totaal aantal Belgische leden aan beide regio's quasi evenveel te danken omdat beide regio's eenzelfde jaarlijkse gemiddelde groei kennen over de periode 2005-2014. Ten derde is de groei aan de Vlaamse kant onregelmatiger en kent ze een uitzonderlijke piek van 18% groei in 2013 t.o.v. het voorgaande jaar. Dit zou erop kunnen wijzen dat het EK 2013 van invloed was op Vlaanderen en in veel mindere mate op Brussel en Wallonië.

Het onderscheid in het aandeel mannelijke en vrouwelijke leden levert opmerkelijke resultaten. De mannelijke leden zijn steeds in de meerderheid maar de vrouwelijke leden zijn aan een belangrijke opmars bezig. Het aantal vrouwelijke leden groeit in de periode 2005-2014 namelijk dubbel zo hard als het aantal mannelijke leden. De toename in het totaal aantal hockeyleden in België is dus voor een groot deel te danken aan de vrouwen.

Het onderscheid tussen jeugd en volwassen leden toont aan dat de jeugd steeds minimum 55% van het totaal aantal leden vormt. Dit blijft redelijk constant voor de periode 2005-2014.

Tot slot onthult de crossvergelijking tussen geslacht, leeftijd en regio nog een aantal belangrijke zaken. Het aandeel mannelijke en vrouwelijke leden in Vlaamse en francofone clubs lijkt gelijkmatig te groeien totdat de opdeling in leeftijd wordt gedaan. In Vlaamse clubs groeit het aandeel 'men' sterker dan het aandeel 'boys' terwijl in francofone clubs net het omgekeerde gebeurt. In Vlaamse clubs groeit het aandeel 'girls' quasi gelijk als het aandeel 'women' terwijl in francofone clubs het aandeel 'girls' duidelijk sterker groeit dan het aandeel 'women'. Als resultaat kent het aandeel jeugd in francofone clubs een sterkere groei dan in Vlaamse clubs. Omgekeerd geldt ook dat het aandeel volwassenen in Vlaamse clubs sterker groeit dan in francofone clubs.

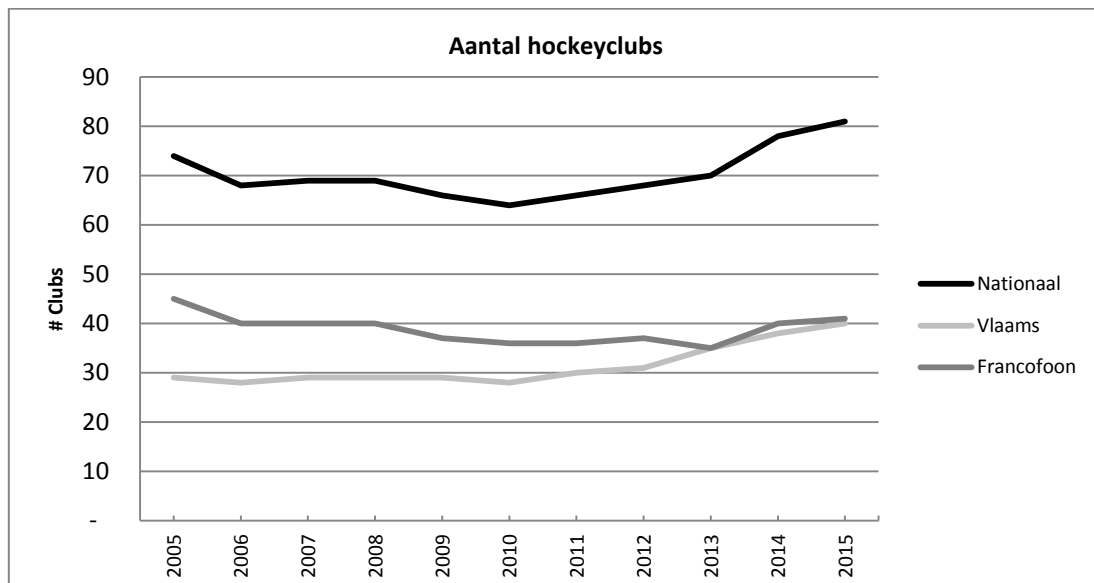
Evolutie van de hockeyinfrastructuur in België

§ 1 Resultaten

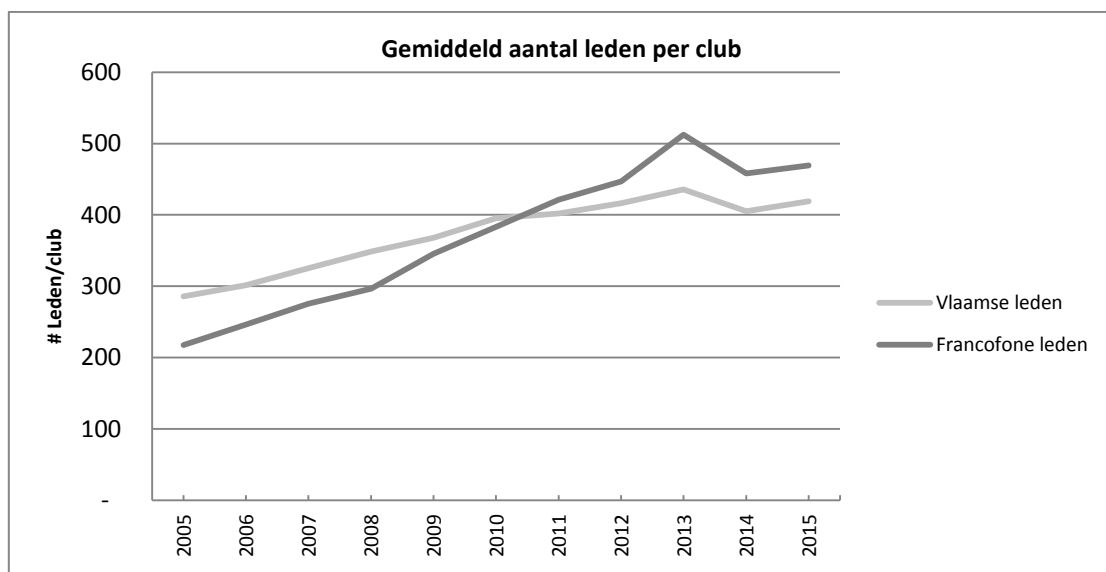
Hockey is een infrastructuursport. Zonder een aangepaste infrastructuur -namelijk hockeyterreinen- is hockey onmogelijk. De evolutie van hockey is dus onlosmakelijk verbonden met de evolutie van de hockeyinfrastructuur. Uit de literatuurstudie kwam reeds naar voor dat een topsportevenement onrechtstreeks van invloed kan zijn op de sportinfrastructuur. Om na te gaan of EK Hockey 2013 een impact had op de hockeyinfrastructuur, is het dus relevant om de evolutie van de Belgische hockeyinfrastructuur te analyseren. Literatuurstudie wees ook uit dat de hockeyinfrastructuur mee bepalend is voor het aanbod van hockey.

In België is de hockeyinfrastructuur steeds gelinkt aan een hockeyclub (er bestaat namelijk geen ongeorganiseerde hockey in België). Daarom wordt in figuur 11 de evolutie van het aantal hockeyclubs in België afgebeeld. Het valt op dat het totaal aantal hockeyclubs in België de voorbije tien jaar veel geschommeld is. Aan de francofone kant nam het aantal clubs af terwijl aan de Vlaamse kant het aantal clubs toenam. Opmerkelijk is dat het aantal clubs aan Vlaamse kant zeer sterk toenam vanaf 2013, wat overeenkomt met de periode na het EK.

Figuur 11: Evolutie aantal hockeyclubs in België anno 2005-2015 waarbij Vlaamse clubs en francofone clubs respectievelijk clubs uit de VHL en de LFH zijn vanaf 2013. Bron: eigen bewerking data KBHB.

Figuur 12: Gemiddeld aantal hockeyleden per club anno 2005-2015 waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen Vlaamse en francofone clubs. Bron: eigen bewerking data KBHB

In figuur 12 wordt vervolgens het gemiddeld aantal leden per club weergegeven. Ten eerste valt op dat van 2005 tot 2010 Vlaamse clubs gemiddeld groter waren dan francofone clubs. Vanaf 2011 keert dit om en waren francofone clubs gemiddeld groter dan Vlaamse clubs. Dit wordt verklaard door het feit dat het aantal francofone clubs afnam terwijl het aantal francofone leden bleef toenemen. Ten tweede valt op dat zowel aan Vlaamse als aan francofone kant van 2013 naar 2014 het gemiddeld aantal leden per club sterk daalde. Dit wordt verklaard door het feit dat aan beide kanten veel nieuwe clubs werden opgericht dat jaar. Nieuwe clubs die weinig leden tellen, trekken het gemiddeld aantal leden per club naar beneden.

Vervolgens wordt de eigenlijke hockeyinfrastructuur –de hockeyterreinen- besproken. De evolutie van de hockeyinfrastructuur in België is moeilijk te bepalen omdat de KBHB niet op regelmatige basis heeft bijgehouden hoeveel hockeyterreinen er in België zijn en van welke kwaliteit de terreinen zijn. De gegevens die de KBHB beschikbaar stelde over de hockeyinfrastructuur in België waren beperkt , soms onvolledig en soms foutief. Daarom wordt hier een ‘stand van zaken’ gemaakt in 2014 i.p.v. een evolutie over de jaren heen. Deze stand van zaken kan ten eerste aantonen in hoeverre België op infrastructureel vlak is voorzien op een toename in hockeyleden. Ten tweede kan deze stand van zaken als nieuw startpunt dienen voor toekomstige analyse van de evolutie van hockeyinfrastructuur.

Figuur 13 toont aan hoeveel hockeyterreinen er in België zijn (met onderverdeling in gewesten aangezien sportinfrastructuur gewestelijke materie is in België).

Figuur 13: Aantal hockeyterreinen in België, Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Waals Gewest anno 2014. Bron: eigen bewerking data KBHB en zelf-vergaarde data bij clubs KBHB.

	# terreinen
België	86
Vlaams gewest	45
Brussels hoofdstedelijk gewest	22
Waals gewest	19

Figuur 14: Aantal hockeyterreinen in de VHL en LFH anno 2014. VHL = Vlaamse Hockeyliga, LFH= Ligue Francophone de Hockey. Bron: eigen bewerking data KBHB en zelf-vergaaarde data bij clubs KBHB.

	# terreinen	# clubs	gemiddeld # terreinen per club	#spelers	gemiddeld #spelers per terrein
VHL	44	36	1,2	16.059	365
LFH	42	38	1,1	18.996	452
België	86	74	1,2	35.055	408

Figuur 14 verduidelijkt of de terreinen tot clubs uit VHL of de LFH behoren. De VHL heeft net iets meer terreinen dan de LFH maar de bezetting van de terreinen in de LFH is veel groter. Bij een perfect evenredige verdeling van de leden over de leeftijds- en geslachtscategorieën heeft een club genoeg aan één terrein om maximaal 500 leden op te laten trainen en spelen. De resultaten uit figuur 10 toonden echter aan dat de leden niet evenredig verdeeld zijn over de leeftijdscategorieën. Bij zo'n onevenredige verdeling van spelers over de categorieën, kan een veld maximaal 400 leden opvangen. Met een gemiddeld aantal spelers per terrein van 452 zijn de hockeyvelden in de LFH zwaar overbevolkt. Het gemiddeld aantal spelers per terrein in de VHL bereikt nog niet het maximum van 400 maar aangezien het een gemiddeld aantal betreft, zijn er ongetwijfeld clubs die dit maximum al overschrijden.

Vervolgens wordt in figuur 15 dieper ingegaan op het eigenaarschap van de hockeyinfrastructuur in de VHL. Er wordt onderscheid gemaakt tussen hockeyterreinen die publiek, privaat of publiek-private samenwerkingen zijn. Meer dan de helft van de hockeyterreinen zijn in privébezit. Deze hockeyterreinen zijn m.a.w. volledig onder beheer van clubs onafhankelijk zijn van de overheid.

Dit gaat wel over het eigendom en beheer van de terreinen. Veel clubs betaalden de aanleg van hun terrein(en) (groten)deels met eigen middelen en deels m.b.v. subsidies. Hierdoor valt het eigenaarschap en beheer van het terrein onder de club.

Figuur 15: Eigenaarschap van hockeyterreinen in de VHL anno 2014. Bron: eigen bewerking van zelf-vergaaarde data bij clubs VHL.

# Terreinen	
VHL, waarvan	44
<i>Publiek</i>	7
<i>Privaat</i>	28
<i>Publiek-private samenwerking</i>	9

Tot slot wordt in figuur 16 de kwaliteit van de hockeyterreinen in de VHL geanalyseerd.

Figuur 16: De kwaliteit van hockeyterreinen van de VHL anno 2014. Bron: zelf vergaarde data bij clubs VHL.

# Terreinen	
VHL, die	44
<i>Voldoen aan officiële maten en voorwaarden</i>	<i>34</i>
<i>Niet voldoen aan officiële maten en voorwaarden</i>	<i>10</i>

# Terreinen	
VHL, waarvan	44
<i>Sanded</i>	<i>12</i>
<i>Semi-sanded</i>	<i>12</i>
<i>Waterbase</i>	<i>20</i>

# Clubs	
VHL	36
<i>met extra accommodatie</i>	<i>10</i>
<i>zonder extra accommodatie</i>	<i>26</i>

Het merendeel van de terreinen voldoet aan de officiële maten en voorwaarden van een hockeyterrein. Dit houdt in dat op deze velden officiële matches van de hoogste divisie mogen worden gespeeld. Net niet de helft van de terreinen zijn van de superieure kwaliteit ‘waterbase’. Tal van clubs uit VHL meldden echter dat ze binnenkort een nieuw ‘waterbase’ terrein zullen aanleggen of dat dit gepland is voor in de nabije toekomst. Het aandeel ‘waterbase’ terreinen zou dus binnenkort groeien. Als laatste beschikt bijna één derde van de clubs uit de VHL over extra accommodatie. Dit is een extra stuk(je) hockeyterrein dat gebruikt kan worden om zich op te warmen of om wedstrijden van de jongste categorieën te spelen.

§ 2 Discussie

Het totaal aantal hockeyclubs in België schommelde de voorbije tien jaar tussen 64 en 81 clubs. Aan de francophone kant is er geen constante merkbaar in het aantal clubs maar aan de Vlaamse kant wel. Vanaf het jaar 2010 bleef het aantal Vlaamse clubs steeds toenemen. De opmerkelijke toename van negen clubs in de laatste drie jaar (namelijk 2013,2014,2015) bevestigt de idee dat het EK 2013 van invloed zou kunnen zijn op Vlaanderen (zie pagina 41). De francophone kant lijkt pas later beïnvloed te zijn door het EK (toename van vijf clubs van het jaar 2013- 2014). Of het EK 2013 hier werkelijk aan de oorzaak van ligt kan men niet zomaar stellen. Interviews en surveys zullen dit verder uitwijzen.

Het gemiddeld aantal leden per club onthult twee zaken. Ten eerste worden de clubs steeds groter (met uitzondering van het jaar 2014 omdat er toen uitzonderlijk veel clubs bijkwamen). Dit wil zeggen dat de toename van aantal clubs terecht is omdat de nieuwe clubs wel degelijk “gevuld”

worden. Ten tweede piekt het gemiddeld aantal leden per club in het jaar 2013 (zowel aan Vlaamse als aan francofone kant). Dit toont aan dat hockey in 2013 “uit zijn voegen barst” omdat de vraag naar hockeyclubs uitzonderlijk hoog is (een gemiddelde van 436 en 512 leden per club is enorm als men weet dat in Vlaanderen amper 18% van de sportclubs meer dan 200 leden telt⁶).

Het aantal hockeyterreinen en gemiddeld aantal spelers per hockeyterrein tonen aan dat er in francofone clubs een (zwaar) tekort is aan hockeyinfrastructuur. In Vlaamse clubs bereikt het gemiddeld aantal spelers per terrein het maximum (nog) niet. Maar aangezien het een gemiddelde betreft, zitten een aantal clubs wel al aan dat maximum en hebben zij ook een tekort aan hockeyinfrastructuur. Dit is de vaststelling in 2014. Of deze bedreigingen zich nog maar recent voordoen (sinds het EK 2013) of al langer aan de gang zijn, kan men door gebrek aan gegevens helaas niet achterhalen.

Tot slot staan de Vlaamse hockeyclubs er op vlak van eigenaarschap en kwaliteit van de hockeyinfrastructuur goed voor. De meeste clubs beheren hun infrastructuur namelijk onafhankelijk van de overheid en hebben infrastructuur van degelijke tot zeer goede kwaliteit. Dit wijst op een sterk aanbod (op infrastructureel vlak) van hockey in België.

Inhoud van het EK Hockey 2013

§ 1 Resultaten

Het EK Hockey 2013 werd in Boom georganiseerd in de hockeyclub Braxgata en was een primeur in België. Het was namelijk het grootste hockeyevenement ooit in België. Bovendien was het zelfs het grootste meerdaagse sportevenement in België sinds Euro 2000 (het Europees Kampioenschap voetbal). Acht mannelijke en acht vrouwelijke nationale ploegen streden negen dagen lang om de Europese titel. Voor bezoekers was het concept van het toernooi net iets anders dan bij andere sporten. De mensen kochten namelijk een ticket voor een hele dag i.p.v. voor één wedstrijd. Op een dag konden ze vier tot zes wedstrijden bekijken. Tijdens de negen toernooidagen waren er in totaal zo’n 50.000 toeschouwers. Daarvan waren er 4.500 VIP’s. Elf procent van de toeschouwers waren buitenlanders, zeventig procent daarvan kwam uit Nederland. Het toernooi was niet mogelijk geweest zonder de vrijwilligers. Er waren in totaal 700 verschillende vrijwilligers (waarvan zowat 100 vaste vrijwilligers gedurende het ganse toernooi), samen goed voor zo’n 2.000 vrijwilligersdagen. De vrijwilligersdagen van de twee jaar durende voorbereiding van het toernooi zijn hier niet in

⁶ Zie p.18 in Scheerder, J., & Vos, S. (2010). Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09) (Beleid & Management in Sport 4). Leuven: KU Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

meegerekend. Quasi al het voorbereidend werk voor het tornooi werd dan ook door vrijwilligers gedaan (in samenwerking met Tophockey vzw, de KBHB en de VHL).

“Driekwart van de vrijwilligers waren van Braxgata, zo’n tien procent van andere hockeyclubs en de overige 10-15% kwam zich aanbieden tijdens het tornooi. Dat waren mensen uit de omgeving die beelden hadden gezien op TV en lovende artikels hadden gelezen en er per se deel van wilden uitmaken.” ③

De vrijwilligers werden zo goed mogelijk verzorgd. Ze kregen drank- en eetbonnetjes, een mooie polo (i.p.v. een goedkope ‘oversized’ t-shirt) en werden herhaaldelijk (publiekelijk) bedankt door de organisatie en toeschouwers. Dit zorgde voor een sterk team van geëngageerde vrijwilligers.

“Op dag één waren er driehonderd vrijwilligers aanwezig, het leek wel of niet alleen de mannen gewonnen hadden maar ook die driehonderd vrijwilligers” ③

De openingsdag was voor de organisatoren van het tornooi een zeer belangrijke en spannende dag. Het was de enige dag waar zowel het Belgisch vrouwenteam als mannenteam op dezelfde dag speelden. De mannen speelden tegen titelverdediger en Olympisch Kampioen Duitsland. Daar bovenop kwam Koning Filip het tornooi bezoeken (zijn eerste publieke optreden sinds zijn kroning). Zijn aanwezigheid werd pas één dag op voorhand gemeld waardoor er ‘last-minute’ veiligheidsmaatregelen en spoedcursussen protocol moesten worden gehouden. De damesploeg zong voor aanvang van de openingsmatch het Belgisch volkslied a capella en in beide landstalen. Dit was een ongezien en krachtig statement dat veel aandacht kreeg.

“De erkenning van het hockey als een tweetalige sport [...] Alé in het begin was hockey gezien als een Franscillonien sport. In Brussel was het gezien als een Franstalige sport. De Walen zagen het als een Brusselse sport. En voor de Brusselaars was het een elitaire sport. Nu is het totaal veranderd. Dat is niet meer een Franstalige of een Brusselse sport. Dat is nu een Belgische sport met topspelers” ①

“Last minute hebben we nog van alles moeten regelen maar uiteindelijk was zijn bezoek een geschenk uit de hemel want het heeft enorm veel pers aangetrokken.” ③

Documentanalyse van de ‘press review’ en de TV kijkcijfers bevestigen deze uitspraak. Tijdens het EK was de media-aandacht enorm. Er verschenen in de Belgische media tijdens het EK ruim 500 artikels over het EK en elke wedstrijd werd live uitgezonden op Canvas (en/of OP12, RTBF, RTL TVI), op de

website van Sporza en de RTBF. De TV kijkcijfers van Canvas variëren tussen de 45.000 en 220.000 kijkers. Op de finaledagen behaalden de wedstrijduitzendingen een marktaandeel van 25% (dat wil zeggen dat 25% van iedereen die tijdens de wedstrijduitzending naar TV keek, naar de wedstrijd keek en niet naar andere zenders). Naast de live uitzendingen van de wedstrijden waren er ook dagelijks uitgebreide wedstrijdverslagen in het nieuws en reportages van de sfeer en animatie op de site van het toernooi (op één, vtm, RTBF, RTL, radio één, radio La première). De website van het toernooi ontving 200.000 unieke bezoekers en de persruimte kreeg in negen dagen tijd 350 persmensen (nationaal en internationaal) over de vloer.

“Het feit dat het EK in België plaatsvond was erg belangrijk voor de visibiliteit. Niet alleen omdat er veel Belgische media op het toernooi afkwamen maar ook omdat het toernooi zo bereikbaar was. Tal van niet- hockeyers of mensen die hockey niet kennen, zijn naar het toernooi gekomen. Zo waren veel VIP’s mensen die uitgenodigd waren door bedrijven die niets te maken hebben met hockey. We kregen ook reacties van buurtbewoners die het toernooi kwamen bezoeken en sterk onder de indruk waren van de uitstekende ‘look en feel’ van de tenten en het stadion.” ②

De bereikbaarheid en verzorgde ‘look en feel’ van het toernooi waren niet toevallig. Analyse van het ‘bidbook’ voor het toernooi onthult hoe bewust hieraan werd gewerkt en gedacht. De uitstekende geografische ligging (namelijk gemakkelijk bereikbaar via autostrade vanuit Vlaanderen, Brussel en Wallonië, centraal gelegen in Europa, vlakbij de toeristisch aantrekkelijke grootstad Antwerpen en acht hockeyvelden van topkwaliteit in een straal van 20km) en uitgebreide parkeermogelijkheden van Braxgata werden als troef uitgespeeld om het toernooi binnen te halen. Daarnaast bevat het ‘bidbook’ een stijlvol (computer gemaakt) ontwerp van de (potentiële) toernooisite. Verslagen van tussentijdse vergaderingen en onderlinge communicatie tussen organisatoren tonen aan dat er oog was voor detail (het ontwerp van het logo van het toernooi bijvoorbeeld werd uitvoerig besproken, verbeterd, aangepast, verfijnd..) en het afleveren van verzorgde producten. Zo waren meerdere vrijwilligers voor de organisatie van het toernooi bezig met taken waarin ze professionele expertise hadden. Dit verzekerde de kwaliteit van het geleverde werk (wat niet gemakkelijk is wanneer men werkt met vrijwilligers).

“We hadden nu eens de kans om zo’n groot toernooi te organiseren, we wilden er dan ook een feest van maken want dat blijft tenminste hangen bij de mensen en zo bereik je veel meer. We wilden dat mensen een echte beleving, ervaring hadden.” ②

De sfeer en ambiance op het toernooi waren opmerkelijk. Samen met de KBHB heeft het organisatie-team (zijnde vrijwilligers uit Braxgata) hier bewust naar gestreefd. Het doel van het EK 2013 was niet alleen om een toptornooi te organiseren maar ook om de mensen een totaalbeleving aan te bieden. De tribunes (met 8000 plaatsen wat ongezien is in de Belgische hockeywereld) werden heel dichtbij het veld gebouwd om supporters en spelers dicht bij elkaar te houden. Er werd een professionele speaker ingehuurd om de scores om te roepen, het publiek op te warmen en te entertainen (inzetten van 'waves', 'slow-motion waves', scanderingen...). Cheerleaders dansten voor de wedstrijd en tijdens de pauze op het speciaal ontworpen themalied van het toernooi. Er werden prijzen in het publiek gegooid. Er werd een harde kern van supporters samengesteld (die veel ambiance maakten met hun trompetten, trommels, vlaggen en Belgische driekleur outfits)... Kortom, er werden kosten noch moeite gespaard om de optimale randvoorwaarden voor sfeer te creëren. Naast het veld werd ook voor beleving gezorgd d.m.v. randanimatie.

"Er was een hoop animatie op locatie hé, we hebben er een Efteling van gemaakt." ③

Op het toernooi was een waslijst aan randanimatie voorzien die zoveel mogelijk doelgroepen moest aanspreken (jong, oud, feestvierders, genietters, gezinnen, sportievelingen...). Buiten de site van het toernooi werden geen evenementen georganiseerd (op een toptrainerscursus en geannuleerde openingsceremonie na). Hier werd eenvoudigweg niet aan gedacht. Gezien het belang dat Van Bottenburg et al. (2012) aan side-events hechten, zou dit een gemiste kans kunnen zijn om hockey dichtbij niet-hockeyende mensen te brengen. Op de site van het toernooi waren er echter wel side-events. Er waren steltenlopers, circusartiesten, schminkers, danspodia, hockeyshops, eetstandjes allerlei, gezellige zitruimtes, loungebars, muziekovertredens, DJ's, bands, sportieve spelletjes, workshops, wedstrijdprojecties enzovoort. De organisatie berekende dat indien ze enkel op een hockey spelend en -liefhebbend publiek rekende, de tickets niet allemaal verkocht zouden geraken. Dankzij het uitgebreide aanbod echter, slaagden ze er (volgens de organisatoren van het EK want ticketing kan dit niet bewijzen) in om een 'niet-hockey-publiek' aan te trekken en zo voor de negen toernooidagen, alle tickets te verkopen. Dit aanbod had ook als gevolg dat toeschouwers niet enkel een wedstrijd kwamen kijken maar achteraf bleven rondhangen, spelen, iets drinken, mensen ontmoeten, feest maken...(het was zo'n succes dat het elke avond opnieuw een opgave werd om iedereen buiten de site te krijgen wanneer de site moest sluiten).

"Vanaf dag één zijn we erin geslaagd om mensen iets te laten beleven. De bezoekers van de eerste dag waren dan de beste ambassadeurs voor het toernooi. Aan de ticketverkoop zien we ook dat bijna iedereen die dag 1 kwam, 3 of zelfs 4 keer is teruggekomen." ③

De sportieve successen van de Belgische nationale ploegen op het toernooi kunnen niet genegeerd worden. De mannen behaalden zilver, de vrouwen behaalden de vierde plaats. De vraag naar tickets nam toe nadat de vrouwen en mannen hun openingsmatch wonnen (voor de mannen was deze overwinning zelfs een stunt) en wanneer beide ploegen de (halve) finales behaalden.

“De finaledagen hadden we waarschijnlijk 3 of 4 keer kunnen uitverkopen. Ik had de dagen ervoor plots heel veel vrienden!” ③

De toegenomen media-aandacht (sinds de OS 2012) voor hockey in België creëerde visibiliteit voor de sport. Deze visibiliteit ligt aan de basis van het (nieuwe) imago en de reputatie van hockey in België (en dus de ontwikkeling van de sport, cfr. literatuurstudie). De visibiliteit is (voor wie hockey nog niet kent) ook een eerste stap in de kennismaking met de sport en bijgevolg met de eventuele aansluiting tot de sport. De media-aandacht voor hockey zou m.a.w. een belangrijke rol kunnen hebben gespeeld in het toenemend aantal hockeyleden in België. Er werd (op pagina 49-50) reeds aangetoond dat de media-aandacht voor het EK Hockey 2013 aanzienlijk was. Of de prestaties van de nationale ploegen, de organisatie van het toernooi (namelijk professioneel, sfeervol, veel randanimatie) of de locatie (namelijk België) van het toernooi belangrijker waren voor de media-aandacht, valt moeilijk te achterhalen. Om hierop een antwoord te formuleren, werden drie situaties voorgelegd in de interviews waarbij telkens één van de drie factoren (prestatie, organisatie, locatie) in vraag werd gesteld. De situaties zijn:

1. Stel dat het EK op exact dezelfde manier werd georganiseerd in België maar dat de Belgen na de eerste ronde waren uitgeschakeld. (de factor prestatie wordt in vraag gesteld)
2. Stel dat het EK op exact dezelfde manier werd georganiseerd en de Belgen even goed presteerden maar dat het toernooi in het buitenland plaatsvond. (de factor locatie wordt in vraag gesteld)
3. Stel dat het EK in België werd georganiseerd en de Belgen even goed presteerden maar dat het toernooi een klassiek sportevenement was zonder de vlotte organisatie, al de randanimatie en sfeer. (de factor organisatie wordt in vraag gesteld)

Voor de drie situaties werden argumenten bovengehaald die het primaire belang van de factoren verdedigden. Verzameling van reacties van de geïnterviewden leverde gelijkaardige antwoorden. In situatie één zou de media-aandacht sterk verminderen (want de Belgische ploegen zouden niet meer gevolgd moeten worden) en zou de aandacht gefocust zijn op de sfeer, randanimatie en organisatie van het toernooi. In situatie twee zou de media-aandacht sterk verminderen (want er zouden nooit zoveel Belgische reporters aanwezig zijn op het toernooi) en zou de aandacht gefocust zijn op de

prestaties van de Belgen. In situatie drie zou de media-aandacht sterk verminderen (want er vallen geen sfeervolle reportages of artikels te maken) en zou de aandacht gefocust zijn op de prestaties van de Belgen.

Bij het opmaken van de balans lijkt elke factor een grote impact te spelen op de media-aandacht. De geïnterviewden concludeerden dan ook allemaal quasi hetzelfde:

“Dus ik denk dat het feit dat het tornooi in België plaatsvond, goed bereikbaar was en zeer goed georganiseerd was evenveel belang had als de prestatie [van de nationale ploegen].” ②

Het is m.a.w. de combinatie van de prestatie, organisatie en locatie die voor een succesvol tornooi zorgden. Het wegnemen van één van de factoren zou vermoedelijk de media-aandacht dan ook gradueel doen verminderen.

§ 2 Discussie

De resultaten over het aantal toeschouwers, hun afkomst (België vs. buitenland, hockeyer vs. niet-hockeyer, vrienden en familie vs. zakenrelatie) en hun ervaring op het tornooi (sfeervolle wedstrijden en feestelijke randanimatie) tonen aan dat er goede randvoorwaarden zijn voor socialisatie op het EK. Ruim 44.000 (50.000 -11% buitenlanders) mensen kwamen de Belgische nationale ploegen steunen en toejuichen. Nationale trots voor de hockeyspelers en de collectieve identiteit die mensen gewaar werden wanneer ze dezelfde liederen zongen, kleren droegen en toejuichingen scandeerden, kunnen tot sociale cohesie hebben geleid. De vreugde en het verdriet die mensen deelden tijdens de wedstrijden en het feestvieren waren ook klassieke voorbeelden van collectieve solidariteit. De 50.000 toeschouwers, de VIP gasten, de wedstrijden, de randanimatie en randactiviteiten van het EK vormen ook de ideale randvoorwaarden voor het genereren van sociaal kapitaal op het EK. Verder getuigen de vele vrijwilligers van sociaal engagement en menselijk kapitaal. Ze zetten zich immers in door hun vaardigheden te gebruiken en te ontwikkelen. De vlotte bereikbaarheid van het tornooi werkte deze (potentiële) sociale effecten alleen maar in de hand. De hypothese “Het EK Hockey 2013 heeft voor socialisatie gezorgd en menselijk kapitaal gegenereerd” kan m.a.w. bevestigd worden.

De enorme media-aandacht (persdossier van 700 badzijden, 350 persmensen, live VRT stand op het EK, tot 220.000 TV kijkers) en vooral de sfeer, randanimatie en sportieve prestaties hebben meer dan mogelijks het imago en de reputatie van de hockeysport in België veranderd. Ten eerste verscheen hockey voor het eerst dikwijls en uitgebreid in de media. Ten tweede straalde het Belgisch hockey niets dan positieve zaken uit. Het was een goed georganiseerd tornooi met een uitstekende sfeer, sterke sportieve prestaties, entertainende activiteiten rond het hockey, sympathieke atleten en

Belgische teams die met lef de gevoelige communautaire kwestie aanpakken door het volkslied in twee talen door elkaar te zingen. Hoewel dit niet exact kan gemeten worden, kan de hypothese “Het EK Hockey 2013 heeft voor een verandering van imago en reputatie van de hockeysport in België gezorgd” –met enige voorzichtigheid- bevestigd worden.

Tot slot bevestigen de resultaten dat het EK Hockey 2013 aan de meesten voorwaarden (cfr. schema 1) voldoet om een ‘trickle-down’ effect te hebben veroorzaakt.

- De eerste voorwaarde is dat het evenement in eigen land plaatsvindt. Het EK vond plaats in Boom dus voldoet het aan deze voorwaarde.

- De tweede voorwaarde is dat het gastland het evenement wint of sportieve successen boekt. Het Belgische mannen- en vrouwenteam wonnen het evenement niet maar bereikten respectievelijk een historische tweede en vierde plaats, wat gelijkstaat aan het boeken van sportieve successen. Hieraan is nog een voorwaarde verbonden. De succesvolle sportprestatie kan pas van invloed zijn op de sportdeelname indien er voldoende media-aandacht rond is. Resultaten toonden aan dat er een enorme mediabelangstelling was voor het evenement. Ook hieraan is de voorwaarde verbonden dat het een relatief kleine en nieuwe sport betreft. Het effect van de media zou namelijk dan pas van kracht kunnen zijn. Anno 2013 was hockey in België ongetwijfeld een relatief kleine (althans zo beschouwd) en nieuwe sport. Tal van mensen hadden nog nooit van hockey gehoord, laat staan een hockeymatch gezien. Aan de tweede voorwaarde is dus ook voldaan.

- De derde voorwaarde is dat het beleid voorbereid is op een toename in vraag. Het Belgisch hockeybeleid, de KBHB, had omtrent ledengroei na het EK geen specifieke verwachtingen gesteld en hiervoor ook geen voorbereidingen getroffen. Maar de strategie en marketing van de KBHB voor het EK waren er wel op gericht om visibiliteit van hockey in België te creëren. Deze visibiliteit kan een toename in vraag (namelijk nieuwe hockeyleden) veroorzaken. Het beleid was m.a.w. onbewust een toename in aantal hockeyleden aan het voorbereiden. Om die reden kan men stellen dat de derde voorwaarde niet volledig is volbracht.

- De vierde voorwaarde is dat het evenement side-events heeft. Het EK had geen side-events in de zin van ‘afgeleide activiteiten’ (zoals sport-/hockeypromotiecampagnes buiten het toernooi) maar wel een pak side-events in de zin van ‘nevenactiviteiten’ (op het toernooi). Afhankelijk van de interpretatie van de term ‘side-events’ voldoet het EK al dan niet aan de vierde voorwaarde. Het grote aanbod aan randanimatie op het EK en de uitzonderlijk goede sfeer en ambiance die werden gerapporteerd, tonen aan dat het EK Hockey 2013 ongetwijfeld aan deze voorwaarden voldoet.

- De vijfde voorwaarde is dat het evenement een festival effect teweegbrengt. De uitzonderlijk goede sfeer en ambiance die werden gerapporteerd (mede dankzij de prestaties van de nationale

ploegen, de randanimatie en de sfeermakers) bewijzen dat het EK ook aan de vijfde voorwaarde voldoet.

Het EK Hockey 2013 voldoet aan bijna alle voorwaarden om een invloed te kunnen hebben gehad op de groei van de hockeyparticipatie in België. Men kan dus met enige voorzichtigheid hypothese vijf bevestigen (Het EK Hockey 2013 leidde tot een toename in aantal hockeyleden in België).

Evaluatie van het EK Hockey 2013

§ 1 Resultaten

Om het EK Hockey 2013 te evalueren worden meerdere bronnen in acht genomen.

De eerste bron is het subsidie evaluatieverslag van de organisatoren t.a.v. de provincie Antwerpen en Topsport Vlaanderen. Het evaluatierapport toont aan van welk sportief niveau het tornooi was (Europees hockey is van wereldklasse, deelnemende landen zoals Nederland en Duitsland zijn zelfs wereldkampioen en olympisch kampioen). Vervolgens wordt de uniciteit van het tornooi onderstreept. Het is namelijk de eerste keer dat België een internationaal erkend, Europees hockeykampioenschap mag organiseren. Het rapport toont ook aan dat de mediacampagne zijn vruchten heeft afgeworpen. De mediacampagne bestond uit aankondigingen van het EK op televisie en radio, een affichecampagne, folders, flyers, een website, een youtubekanaal en gebruik van sociale media (facebook- en twitteraccount). De mediacampagne had als doel om toeschouwers aan te trekken op het tornooi en bijkomende media-aandacht te verkrijgen. De organisatie rekende op 36.000 toeschouwers maar ontving er bijna 50.000. Daarnaast had de mediacampagne ook het gewenste effect op vlak van media-aandacht (het persdossier bestaat uit 700 pagina's). De mediacampagne was met andere woorden geslaagd. Als gevolg van de grote visibiliteit van het EK 2013, behaalden de subsidieverleners ook hun gewenste visibiliteit. Het subsidie evaluatieverslag besluit dan ook dat het tornooi over de hele lijn een succes was en op die manier een springplank is voor de verdere ontwikkeling van hockey in ons land.

De tweede bron is het evaluatierapport van de Europese Hockey Federatie (EHF). Dit rapport mocht niet gedeeld worden maar drie geïnterviewden die wel toegang tot het verslag hadden, deelden de grote lijnen van het verslag mee. Over het algemeen was de EHF tevreden over het tornooi. Ze stelden dat het EK 2013 een nieuwe standaard had ingesteld voor toekomstige hockeyevenementen. De sfeer en randanimatie waren immers de ideale manier om een positief imago van hockey over te brengen. Wat de sporttechnische zaken betreft, was de EHF minder tevreden. De begeleiding en behandeling van (sporttechnische) officials verliep niet zoals verwacht. Zo werden scheidsrechters, technische staf en spelers onvoldoende gescheiden en werd op die manier de neutraliteit van de

scheidsrechters in het gedrang gebracht. Daarnaast waren leden van de KBHB te weinig aanwezig in de organisatie van het toernooi.

De derde bron is de interviews bij organisatoren van het EK, de KBHB en VHL. Uiteraard zijn zij wellicht te sterk betrokken bij het EK om er een objectieve mening over te kunnen uiten. Maar gezien hun expertise is hun mening wel relevant. De organisatoren van het EK evalueerden het toernooi als een uiterst geslaagd evenement dat visibiliteit creëerde voor hockey in België. De KBHB sluit zich hierbij volledig aan:

“...toch zijn er nu namen die gekend zijn in het hockey. Dat is een revolutie. Nu Barbara Nelen, Tom Boon, Felix Denayer dat zijn namen die gekend zijn bij verschillende personen.” ①

“Dat het EK in België plaatsvond, heeft ervoor gezorgd dat er een heel mooie visibiliteit is voor de sport. Nog meer dan en op een andere manier dan op de OS.” ②

Zowel de organisatoren van het EK als de KBHB zijn overtuigd dat ze veel leerden uit de organisatie van het toernooi. Ze weten nu welke elementen werken, welke succes hebben, welke belangrijk zijn, welke verbetering nodig hebben...en hebben zin in meer. Dit resulteerde in het binnenhalen van andere hockeyevenementen zoals in 2014 het EK U21 voor mannen, de World League Round Three in 2015 (kwalificatietoernooi voor de OS 2016) en een aantal internationale wedstrijden voor de Europese Hockey Liga. Het ‘bidbook’ voor de World League Round Three bevat tal van elementen uit de voorbereiding en evaluatie van het EK 2013. Het EK was m.a.w. een uitstekende leerschool. Niet alleen de Belgische hockeywereld, maar de internationale hockeywereld leerde uit het EK 2013. Volgende uitspraak bewijst dit:

“Op het WK in Nederland hebben ze eerlijk toegegeven dat ze ons nogal gekopieerd hebben. We zijn hier natuurlijk heel fier op.” ③

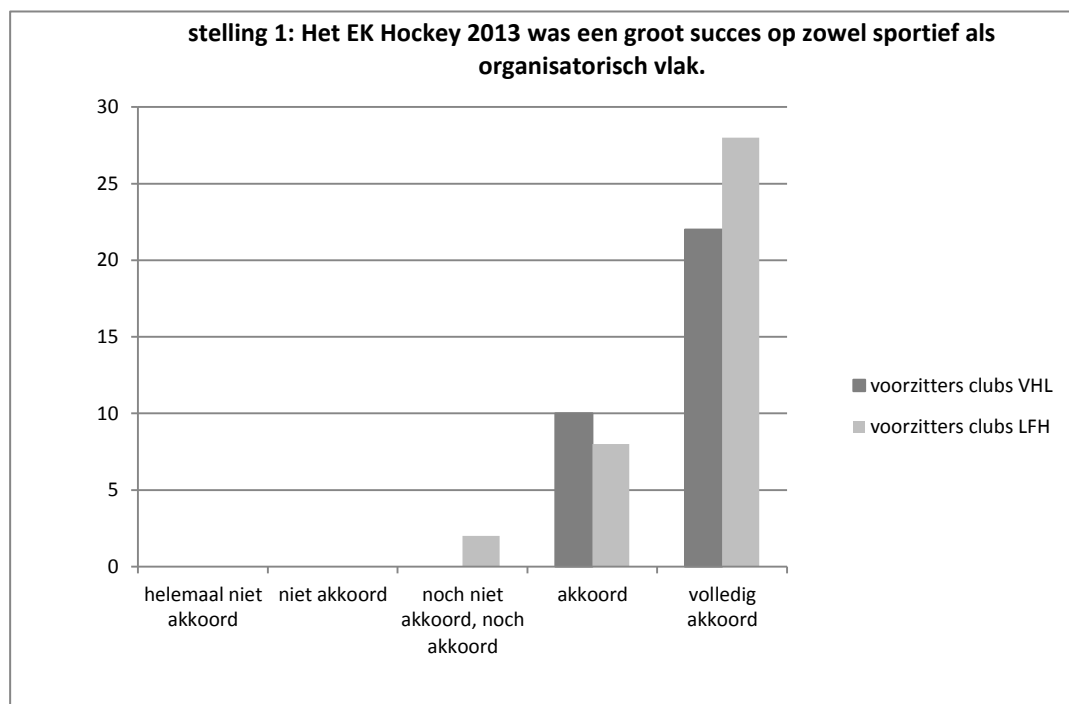
De Nederlanders zouden voor de sfeer (randactiviteiten op de site van het toernooi, ‘after-party’s’ met live bands, ambiance makers in het stadion) en esthetiek (centrale piazza, loungestijl) hun mosterd bij het EK 2013 hebben gehaald. Over de randanimatie zijn de organisatoren en de bond het erover eens dat er een beetje te veel activiteiten voorzien waren. In het vervolg zou men hierin snoeien. De KBHB voegt toe dat het te weinig aanwezig was in de voorbereiding van het toernooi (wijten ze aan de drukte van de OS in 2012 en de splitsing van de bond in 2013). In het vervolg willen ze actiever meewerken aan de organisatie van evenementen door meer mensen hiervoor in te zetten en aanwezig te zijn op vergadering van het organisatiecomité. De VHL is ook overtuigd dat het EK

2013 voor een pak visibiliteit van de hockeysport heeft gezorgd. Het imago dat Belgisch hockey hierbij heeft gecreëerd wordt niet onderschat.

“En de hele sfeer die daar gecreëerd werd -want uiteindelijk de heren deden het zeer goed, de dames ook- dat heeft wel een effect gehad op niet-hockeyende mensen. Van ‘tsjein’ dat is toch wel een leuke sport, misschien is dat iets voor mijn kinderen?” ⑦

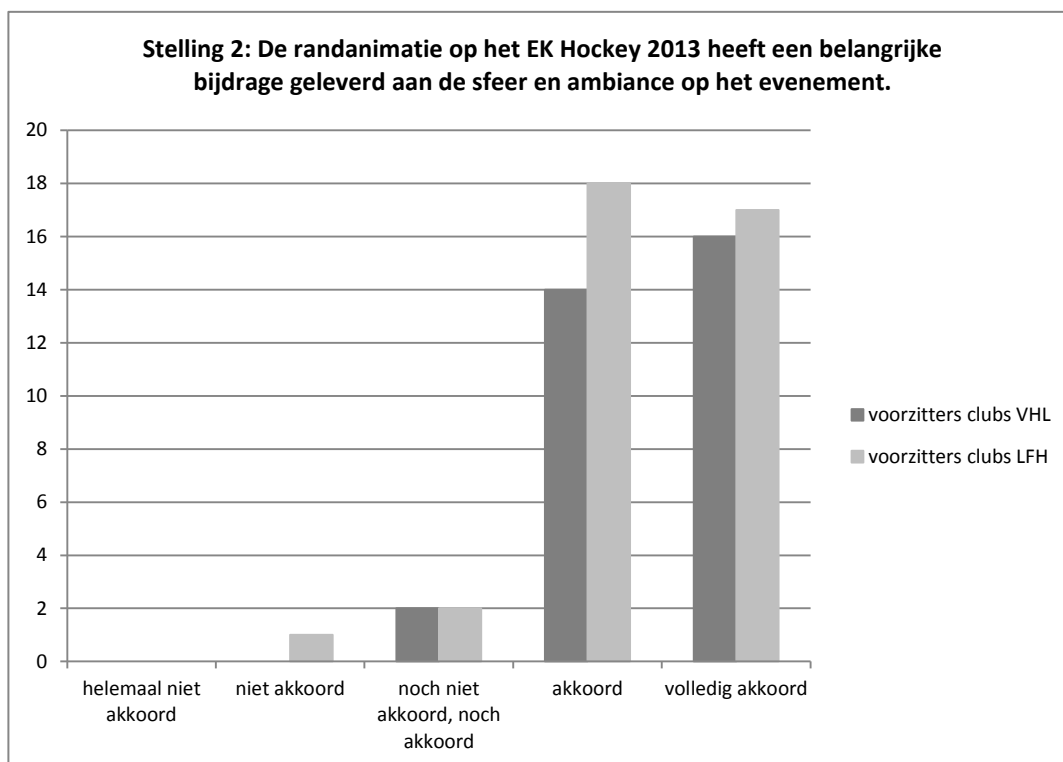
De vierde bron voor evaluatie situeert zich bij de voorzitters van de Belgische hockeyclubs. Zij vormen een grotere steekproef dan de geïnterviewden en kunnen op objectievere, doch ook deskundige, wijze het EK Hockey 2013 evalueren. Zoals in de methodiek reeds beschreven is, werden acht stellingen⁷ voorgelegd bij alle 78 voorzitters. De eerste vijf stellingen betreffen de evaluatie van het EK. Hier onder worden de resultaten van de stellingen weergegeven.

Figuur 17: Respons van online survey op stelling 1. N= 70.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

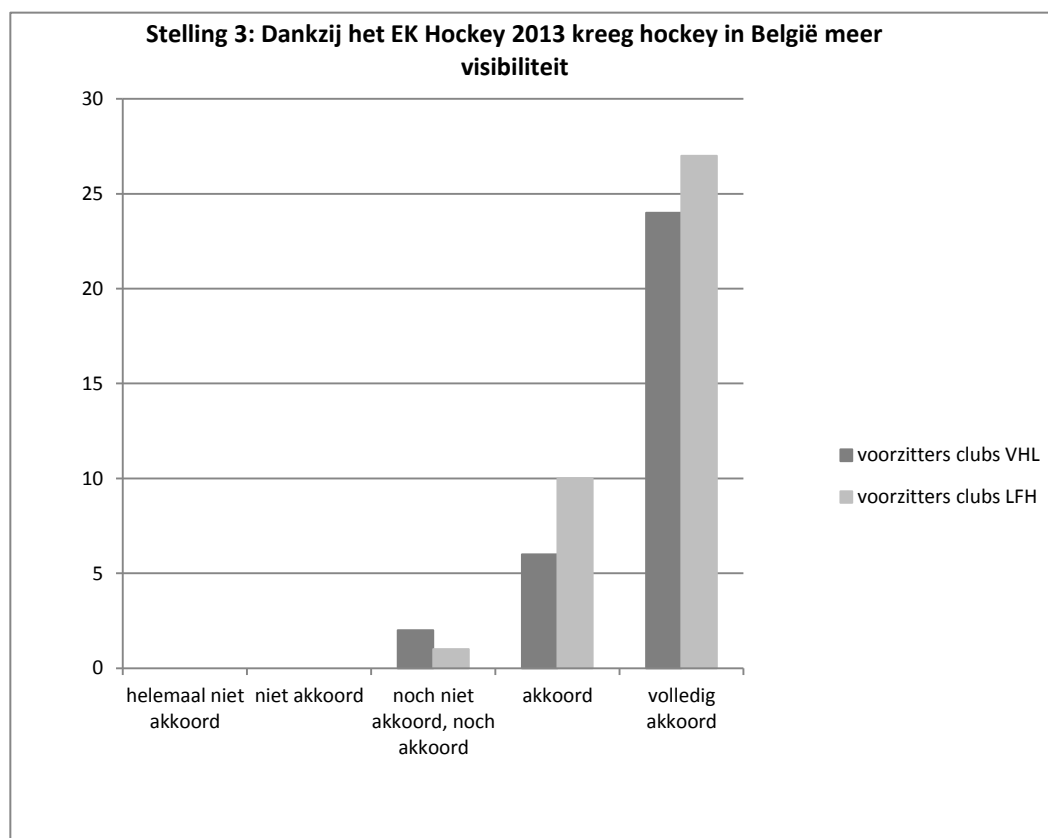

⁷ De stellingen werden beoordeeld door de mate van overeenkomst aan te duiden. Er werd bewust een neutraal antwoord (noch niet akkoord, noch akkoord) voorzien. Dit laat toe om voorzitters die over bepaalde zaken onvoldoende kennis of ervaring hebben, een (voor hen) correct antwoord te geven.

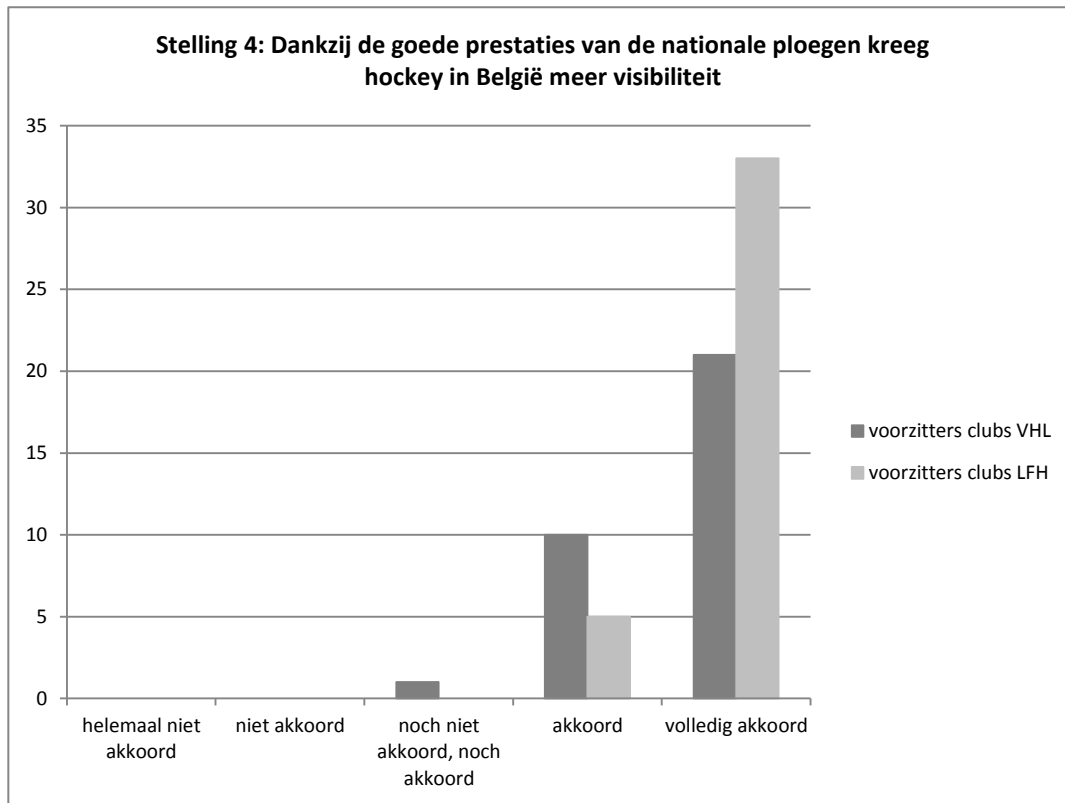
Figuur 18: Respons van online survey op stelling 2. N=70.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

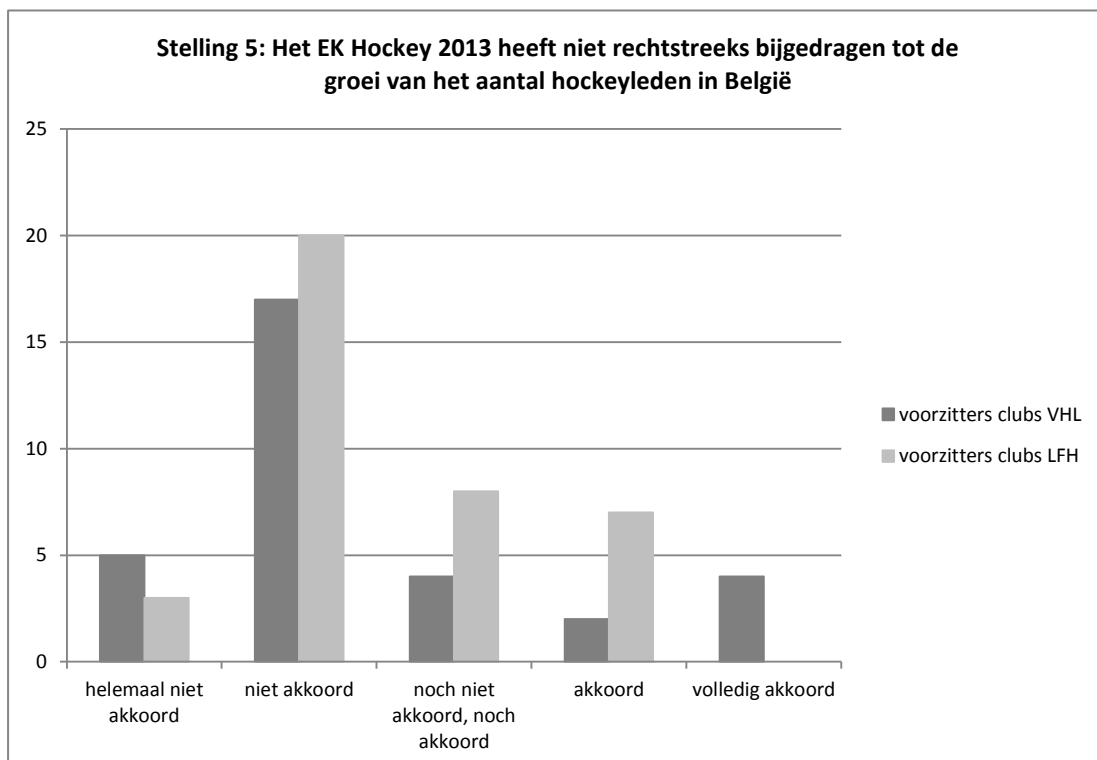
Figuur 19: Respons van online survey op stelling 3. N= 70.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

Figuur 20: Respons van online survey op stelling 4. N= 70.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

Figuur 21: Respons van online survey op stelling 5. N= 70.
Bron: zelf vergaarde data van online survey bij voorzitters van Belgische hockeyclubs.

De resultaten voor stelling één zijn unaniem. Het EK Hockey 2013 werd gepercipieerd als een groot succes op sportief en organisatorisch vlak. De meeste respondenten gaan hier zelfs volledig mee akkoord wat wijst op een sterke overtuiging dat deze stelling klopt. De tweede stelling is quasi unaniem. Resultaten voor stelling twee tonen aan dat de randanimatie was volgens de voorzitters cruciaal was voor de sfeer en ambiance op het toernooi. Resultaten voor de derde stelling staven de overtuiging dat het EK visibiliteit voor hockey in België heeft gecreëerd. Opnieuw gaat een groot deel hier zelfs volledig mee akkoord. De vierde stelling resulteerde ook in de unanieme overtuiging dat de sportieve prestaties van de nationale hockeyploegen aan de basis lagen van de toegenomen visibiliteit van hockey in België. Enkel de vijfde stelling leverde verdeelde reacties. De grote meerderheid van de voorzitters is overtuigd dat het EK 2013 wél een rechtstreeks effect had op de toename in aantal hockeyleden in België. Een aantal voorzitters spreekt zich niet uit over deze stelling (dit is de enige stelling die zoveel neutrale antwoorden leverde). Slechts een vijfde van de respondenten gaat akkoord met stelling en gelooft niet dat het EK een rechtstreeks effect had op de toename in aantal hockeyleden in België. Uiteraard zijn de resultaten van deze survey slechts meningen en overtuigingen van voorzitters die sowieso al positief t.o.v. hockey staan en positieve resultaten wensen. Deze resultaten zijn dus zeker niet erg objectief maar ze kunnen alvast objectiever zijn dan de meningen van organisatoren van het EK en het Belgische hockey.

§ 2 Discussie

Het EK Hockey 2013 werd overal positief tot zeer positief geëvalueerd (door subsidieverleners, de EHF, de organisatoren, de KBHB, voorzitters van Belgische hockeyclubs). De interviews, documentanalyse en surveys wijzen uit dat de randanimatie, sfeer en sportieve prestaties van de nationale ploegen de ideale cocktail vormen om visibiliteit te creëren. Dit is de internationale hockeywereld niet ontgaan. Meermaals wordt beweerd dat het EK 2013 de nieuwe maatstaf is geworden voor internationale hockeytoernooien. Dat Nederland de sfeermakers en randanimatie van het EK 2013 kopieert op het WK 2014 in Den Haag (Hover & Breedveld, 2015) bevestigt deze beweringen. Ook het feit dat België nog hockeyevenementen krijgt toegewezen wijst op het vertrouwen dat de internationale hockeygemeenschap heeft in België als organisator (wellicht ziet de FIH ook een groeimarkt in België en speelt dit mee in de toewijzing van internationale hockeyevenementen aan België). In de voorbereidingen van nieuwe evenementen staan duidelijk ideeën van, en getrokken lessen uit, het EK 2013 (dit werd verteld in interviews en bewezen in documentanalyse van het bidbook voor de World League Round Three dat België in juli 2015 organiseert). Het EK heeft m.a.w. een hoop kennis opgeleverd die zowel in binnen als buitenland wordt overgedragen. Dit bevestigt de hypothese “Het EK Hockey 2013 heeft voor een overdracht van hockeyevenement-gerelateerde kennis gezorgd”.

Algemeen besluit

Om na te gaan in welke mate het EK Hockey 2013 van invloed was op de hockeyparticipatie in België, werd eerst onderzocht hoe de sport zich in België aan het ontwikkelen is. Resultaten toonden aan dat het aantal hockeyleden in België tussen 1995 en 2014 bijna verdrievoudigd is (van 12.626 naar 35.055 leden). Onderscheid in club, leeftijd en geslacht toonden aan dat de groei in Belgische hockeydeelname vooral te danken is aan het toenemend aantal vrouwen. Hoewel de mannen nog steeds in de meerderheid zijn in het Belgische hockey, groeit het aandeel vrouwen namelijk dubbel zo hard als het aandeel mannen (in de periode 2005-2014 groeit het aandeel vrouwen met 12% t.o.v. 6% bij het aandeel mannen). Het aantal leden uit francophone clubs blijft steeds lichtjes groter dan het aantal leden uit Vlaamse clubs. Ook het aandeel jeugd is steeds lichtjes groter dan het aandeel volwassenen. De gelijke groeipercentages van Vlaamse en francophone leden, en jeugd en volwassen leden, wijzen erop dat de kleine disbalans binnen deze onderverdelingen wellicht niet (binnenkort) zal geëffend worden.

Vanuit deze resultaten is men op zoek gegaan naar mogelijke oorzaken voor de sterke groei in hockeyparticipatie. Naar analogie met het onderzoek naar de oorzaken van de hockeygroei in Nederland (door Groen, 2013), werden in dit onderzoek drie factoren onderscheiden die de toename in hockeyparticipatie in België zouden kunnen beïnvloed hebben. De factoren zijn het EK Hockey 2013, de verandering in het aanbod van hockey in België en de verandering van het imago en de reputatie van hockey in België.

De eerste factor die van invloed zou kunnen zijn op de toename in aantal hockeyleden is het EK Hockey 2013. Analyse van de jaarlijkse groei in hockeyparticipatie toont aan dat er in het jaar 2013 een piek is van 13% groei (t.o.v. 2012). In 2014 zakt de groei terug naar 6%. De vergelijking met de algemene sportparticipatie in België, de demografie in België en de hockeyparticipatie in buurlanden Nederland en Duitsland, kunnen deze groeipiek niet verklaren. Dit wijst er dus sterk op dat het EK Hockey 2013 hier aan de oorzaak van zou kunnen liggen. Literatuurstudie wees uit dat het EK Hockey 2013 volgens het trickle-down effect de hockeyparticipatie in België zou kunnen verhoogd hebben, mits het evenement aan een aantal voorwaarden voldoet. Resultaten toonden aan dat het EK dankzij de sportieve successen van de Belgische nationale ploegen, de uitzonderlijk grote mediabelangstelling, de uitgebreide randanimatie en de uitstekende sfeer, aan de meeste voorwaarden voldoet om een trickle-down effect te hebben veroorzaakt. Het EK Hockey 2013 zou m.a.w. voor een toename in aantal hockeyleden in België kunnen hebben gezorgd.

De tweede factor die van invloed zou kunnen zijn op de hockeyparticipatie is de verandering van het aanbod van hockey in België. Een sterk, uitgebreid en aangepast aanbod speelt volgens het gedragsmodel van De Vries et al. (1988) in op de 'self-efficacy' van de mens. Een verbeterd aanbod van de KBHB zou namelijk meer mensen het gevoel kunnen geven dat hockey binnen hun capaciteiten en vermogen ligt. Als gevolg zouden volgens dat gedragsmodel meer mensen de intentie hebben om te hockeyen en uiteindelijk het gedrag (deelname aan hockey) kunnen vertonen. Resultaten toonden aan dat hockey in België steeds professioneler georganiseerd en omkaderd wordt. Daarnaast is de kwaliteit van de hockeyinfrastructuur goed en kunnen de meeste Vlaamse clubs hun infrastructuur zelf beheren (onafhankelijk van overheidssubsidies). Het aanbod van hockey in België wordt sinds een aantal jaar ook afgestemd op meerdere doelgroepen. Zo is er TRIM hockey (=recreatieve hockey), G-hockey (= hockey voor mensen met een beperking), een nieuwe leeftijdscategorie voor de mannen (zijnde jong- veteranen), aangepaste leeftijdscategorieën voor de jeugd en gescheiden competities voor jongens en meisjes in de jeugd. Dit verbeterde, uitgebreide en aangepaste aanbod van de KBHB zou mee aan de oorsprong kunnen liggen voor de groei in hockeyparticipatie in België.

De derde factor die van invloed zou kunnen zijn op de hockeyparticipatie is de verandering van het imago en de reputatie van hockey in België. Vroeger had het de reputatie van een gesloten, eerder Franstalige en elitaire sport te zijn. Een aantal factoren zouden deze reputatie hebben verbeterd. Ten eerste was er dankzij de goede prestaties van de nationale ploegen de voorbije jaren (en vooral dankzij het EK Hockey 2013) positieve media-aandacht rond de sport. Dit bracht de sport dichterbij mensen wat het elitaire gehalte van de sport mogelijks naar beneden haalde. Ten tweede voert de KBHB een marketingstrategie uit die de waarden van de sport in de verf zet en de sport promoot als de ideale gezinsport. Op die manier creëerde de KBHB een mooi imago van hockey. Ten derde zou een toenemend aantal clubs een lossere ledenpolitiek hanteren, wat de hockeygemeenschap volledig opengooit. Als gevolg zou hockey een ruimer publiek aantrekken en een democratischere reputatie verkrijgen. Of hockeyclubs effectief een lossere ledenpolitiek hanteren, kon echter niet bewezen worden. Verder onderzoek hiernaar zou relevant zijn. Het zou m.a.w. vooral dankzij de positieve media-aandacht en de marketingstrategie van de KBHB zijn, dat de sport een betere reputatie en imago zou hebben ontwikkeld. Op die manier paste de sport in de sociale context van een toenemend aantal mensen dat (volgens het gedragsmodel van De Vries et al.) uiteindelijk zou gaan hockeyen. Hard bewijs voor de verbeterde reputatie en imago is er echter niet. Een survey die peilt naar de perceptie die Belgen hebben over hockey zou dit bijvoorbeeld kunnen bewijzen.

De hoofdonderzoeksvraag “In welke mate was het EK Hockey 2013 van invloed op de hockeyparticipatie in België?” wordt als volgt beantwoord. Het EK Hockey 2013 heeft volgens het ‘trickle-down’ effect enkel in het jaar 2013 voor een groei in de hockeyparticipatie in België gezorgd. Op langere termijn zou het EK nog een belangrijke impact kunnen hebben op de groei van de hockeysport in België doordat het EK visibiliteit van de sport heeft gecreëerd. Omdat de groei in hockeydeelname in België al aan de gang was voor het EK en omdat de groeipiek als gevolg van het EK niet uniek was, spelen andere factoren een belangrijkere rol in de groei van de hockeyparticipatie. Andere factoren die aan de basis liggen voor de groei in hockeyparticipatie in België (=de tweede onderzoeksvraag) zijn de verandering in het aanbod en reputatie van de sport. Dit laatste dient wel genuanceerd te worden doordat de verandering van de reputatie van hockey niet bewezen kon worden en slechts op anekdotische bewijzen rust. Kortom zou het EK Hockey 2013 niet de belangrijkste bijdrage hebben geleverd aan de groei van de Belgische hockeyparticipatie maar zou het EK de groei een ‘boost’ gegeven hebben en, dankzij de gecreëerde visibiliteit van de sport, potentieel hebben om op langere termijn een belangrijke bijdrage te leveren aan de groei in hockeyparticipatie.

De derde onderzoeksvraag “Wat waren de maatschappelijke en sportieve effecten van het EK Hockey 2013?” wordt in twee delen beantwoord. Op maatschappelijk vlak creëerde het EK dankzij de vele bezoekers, vrijwilligers, randanimatie, nevenactiviteiten, festiviteiten en gerapporteerde sfeer de ideale randvoorwaarden voor het genereren van socialisatie en menselijke kapitaal. Of het EK een impact had op de hockeyinfrastructuur in België kon in dit onderzoek niet achterhaald worden door een gebrek aan gegevens. Op sportief vlak zorgde het EK voor een belangrijke overdracht van kennis omtrent de organisatie van hockeyevenementen. Resultaten tonen aan dat het EK Hockey 2013 als nieuwe standaard geldt voor internationale hockeyevenementen en (vooral op vlak van sfeer en ambiance) inzichten biedt voor de organisatie van nieuwe evenementen. Als laatste zou het EK Hockey 2013 dankzij de sterke prestaties van de nationale ploegen, de uitstekende sfeer en de positieve media-aandacht, hebben bijgedragen aan een beter imago en reputatie van de sport. Ook hier ontbreken echter harde bewijzen voor de verandering van imago en reputatie.

Tot slot dient onderstreept te worden dat dit onderzoek de beperking heeft dat het causaliteit tracht te bewijzen. Een causaal verband tussen het EK Hockey 2013 en de groei in hockeyparticipatie kan immers moeilijk voor 100% bewezen worden. Zo kunnen niet álle beïnvloedende factoren op de hockeyparticipatie onderzocht worden en kan de invloed van de onderzochte factoren niet exact gemeten worden doordat ze moeilijk kwantificeerbaar zijn.

Appendices

Populaire samenvatting

Dit onderzoek tracht na te gaan in welke mate het EK Hockey 2013 van invloed was op de hockeyparticipatie in België. Media en hockeyclubs beweren immers dat het EK mee aan de oorsprong lag van de groei in hockeyparticipatie in België. Theorie wijst uit dat onder bepaalde omstandigheden een topsportevenement zoals het EK, niet-hockeyers kan inspireren om te hockeyen en aldus de hockeyparticipatie kan beïnvloeden. Daarnaast kunnen ook andere factoren van invloed zijn op de hockeyparticipatie. In dit onderzoek worden de verandering van het aanbod en de verandering van het imago en de reputatie van de sport als mogelijke factoren onderzocht. Bijkomend wordt er onderzoek gedaan naar mogelijke sociale, hockeyinfrastructurele en hockeyontwikkelings-effecten van het EK.

Het aantal hockeyleden in België is in de periode 1995-2014 net niet verdrievoudigd (van 12.626 naar 35.055 leden) en kende een groeipiek (van 13%) in het jaar 2013. In het jaar 2014 zakte de groei terug (naar 6%). Documenten en interviews bij sleutelfiguren van het EK en de Belgische hockeyorganisatie, tonen aan dat het EK aan de meeste voorwaarden voldoet om niet-hockeyers te hebben geïnspireerd om te hockeyen. Samen met de online survey bij alle voorzitters van de Belgische hockeyclubs, tonen resultaten aan dat het aanbod van hockey in België professioneler en uitgebreider is. Daarnaast zou dankzij de marketingstrategie van de KBHB en de positieve media-aandacht rond hockey, het imago en de reputatie van de sport zijn veranderd. Harde bewijzen voor de verbeterde reputatie en imago van hockey in België mankeren echter wel. De vele vrijwilligers die het toernooi hielpen organiseren, de bezoekers, randanimatie, nevenactiviteiten en gerapporteerde sfeer van het EK, creëerden de ideale omstandigheden voor socialisatie (=wanneer mensen bewust of onbewust normen en gedragingen van een groep aanleren) en menselijk kapitaal (= de voorraad competenties en vaardigheden van mensen). De verzameling van persartikels en –reportages i.v.m. het EK tonen aan dat er enorme media-belangstelling was voor het EK. Daardoor werd de sport in België bekender. Tot slot wijzen de evaluaties van het EK en hockeyevenementen na het EK, er op dat het EK nieuwe inzichten en kennis biedt voor het organiseren van internationale hockeytoernooien.

Dit onderzoek besluit dat het EK Hockey 2013 slechts op korte termijn, namelijk in het jaar 2013, zou hebben bijgedragen tot de groei in hockeyparticipatie in België. De gecreëerde visibiliteit van hockey in België als gevolg van het EK, heeft wel potentieel om op lange termijn een belangrijkere bijdrage te leveren aan de groei in hockeyparticipatie. De verandering van het aanbod van hockey in België was een belangrijkere factor in de groei van de hockeydeelname. Mogelijks zou de verandering van het imago en de reputatie van de sport hier ook een rol in hebben gespeeld. Daarnaast creëerde het EK de ideale randvoorwaarden voor het genereren van socialisatie en menselijk kapitaal. Ook zou het EK dankzij de vele media-aandacht bijgedragen hebben aan de verbetering van de reputatie van hockey in België. Echter, de verandering van de reputatie van hockey berust slechts op anekdotisch bewijs en dient verder onderzocht te worden. Tot slot heeft het EK Hockey 2013, wat sfeer, ambiance en animatie op hockeyevenementen betreft kennis overgebracht aan de Belgische en internationale hockeygemeenschap.

Andere appendices

Bijlage 1: antwoordfiche bevraging hockeyvelden bij clubs VHL

Hieronder vindt u een overzicht van de hockeyinfrastructuur waarvan uw club gebruik maakt. Door middel van een kruisje kunt u per veld aanduiden wie het veld bezit (publiek, privaat of PPS) en of uw veld voldoet aan de officiële standaardafmetingen en voorwaarden. Onderstaand geven we een voorbeeld hoe u de tabel dient in te vullen.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

VOORBEELD

Type infrastructuur	Aantal	Publiek	Privaat	PPS	standaardafmetingen	Extra veldje?
						geen
Sanded	Terrein 1	X				
	Terrein 2		X			
semi- sanded	/					
waterbase	Terrein 3			X	X	

IN TE VULLEN door de club

Type infrastructuur	Aantal	Publiek	Privaat	PPS	standaardafmetingen	Extra veldje?
Sanded						
semi- sanded						
waterbase						

*Voor officiële standaardafmetingen en voorwaarden waaraan een veld moet voldoen zie spelregels veldhockey pagina 8 <http://www.hockey.be/index.php?websitestructid=481>

Bijlage 2: olijsting geïnterviewden

	Naam	Functie binnen de Belgische hockeygemeenschap	Datum interview
1	Marc Coudron	voorzitter van de KBHB, ex-nationale speler bij de Belgische mannen	9/09/14
2	Denis Van Damme	marketing- en communicatiedirecteur van de KBHB	10/09/14
3	Erik Gysels	organisator van het EK Hockey 2013, voorzitter van de (grote) hockeyclub Braxgata, lid van de raad van bestuur KBHB, lid van de raad van bestuur VHL	17/09/14
4	Christophe Bekaert	voorzitter van de (middelgrote) hockeyclub Parc Saint-Georges, lid van de raad van bestuur van de VHL	26/09/14
5	Mike Naessens	voorzitter van de (nieuwe) hockeyclub Constantia Waregem	12/11/14
6	Christoph Van Dessel	secretaris generaal van de VHL	13/11/13
7	Astrid Vervaet	lid van de raad van bestuur van de KBHB, ondervoorzitter van de VHL, Beleidsmedewerker Sport bij dep. CJSB, Attaché bij de Vlaamse Vertegenwoordiging, ex-nationale speelster bij de Belgische dames	9/12/14

Bijlage 3: vragenlijst interviews

- 1) Wat zijn uw voornaamste taken als [functie binnen de KBHB/ VHL/hockeyclub] ?
- 2) U bekleedt die functie nu al [X] jaar, wat is er het meest veranderd de voorbije jaren? Wat is hier de oorzaak van?
- 3) Heeft de KBHB/ VHL/ uw club een beleidsplan? Wat houdt het in?
- 4) Indien u geen financiële beperkingen zou hebben, wat zou u aan de KBHB/VHL/uw club veranderen om deze beter te laten draaien?
- 5) Het aantal hockeyleden is de voorbije jaren enorm toegenomen. Wat is hiervan de oorzaak volgens u?
- 6) Hebben de successen van de nationale ploegen een invloed op de federatie? (hoe?) Of is het juist andersom?
- 8) Wat was uw rol in het EK hockey 2013?
- 9) Hoe heeft u uw taak aangepakt?
- 10) Wat waren de vooropgestelde doelen van uw taak/het EK?
- 11) Werden de doelstellingen bereikt? (Is er een evaluatierapport?)
- 12) Wat waren de effecten van het EK 2013 voor de KBHB/VHL/uw club? op
 - KT (6 maand): aantal toeschouwers, media- aandacht, nieuwe inschrijvingen
 - MLT (1 jaar): nieuwe leden, hervormingen in KBHB, ..
 - LT (<1 jaar): infrastructuur, blijvende media- aandacht, beeld van hockey in België, beeld dat buitenland heeft over Belgisch hockey, aanduiding België voor de organisatie van internationale matches/tornooien
- 13) Is er informatie beschikbaar over de toeschouwers van het tornooi? (aantal, afkomst, lidmaatschap bij club,...?)
- 14) Rekende de KBHB/VHL/uw club op bepaalde effecten van het EK?
 - Welke?
 - Hierop voorbereid?
- 14) Waren er extra activiteiten ("side- events") georganiseerd rond het EK?
 - Welke?
 - Welk doel?
 - Brachten ze bij aan het succes van het tornooi?
- 15) STEL: EK 2013 niet in België → welk verschil zou dat hebben gemaakt voor de KBHB?
- 16) STEL: EK 2013 in België maar Belgen uitgeschakeld na eerste ronde → verschil?
- 17) Hoe ziet u de toekomst van de hockeysport in België?

Onderzoek naar de sportieve en maatschappelijke effecten van het EK hockey 2013

+ Paginatitel toevoegen

1. Het EK hockey 2013 was een groot succes op zowel sportief als organisatorisch vlak.

helemaal niet akkoord ☐ niet akkoord ☐ noch niet akkoord, noch akkoord ☐ volledig akkoord ☐

2. De randanimatie op het EK 2013 heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de sfeer en ambiance op het evenement.

helemaal niet akkoord ☐ niet akkoord ☐ noch niet akkoord, noch akkoord ☐ volledig akkoord ☐

3. Dankzij het EK 2013 kreeg hockey in België meer visibiliteit.

helemaal niet akkoord ☐ niet akkoord ☐ noch niet akkoord, noch akkoord ☐ volledig akkoord ☐

4. Dankzij de goede prestaties van de nationale ploegen kreeg hockey in België meer visibiliteit.

helemaal niet akkoord ☐ niet akkoord ☐ noch niet akkoord, noch akkoord ☐ volledig akkoord ☐

5. Het EK 2013 heeft niet rechtstreeks bijgedragen tot de groei van het aantal hockeyleden in België.

helemaal niet akkoord	☐	niet akkoord	☐	noch niet akkoord, noch akkoord	☐	akkoord	☐	volledig akkoord	☐
-----------------------	-----------------------	--------------	-----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------	-----------------------	------------------	-----------------------

6. Hockey in België wordt steeds professioneler georganiseerd en omkaderd.

helemaal niet akkoord	☐	niet akkoord	☐	noch niet akkoord, noch akkoord	☐	akkoord	☐	volledig akkoord	☐
-----------------------	-----------------------	--------------	-----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------	-----------------------	------------------	-----------------------

7. De splitsing van de nationale hockeybond in een Vlaamse en Francofone liga levert hockey in België meer voordelen op dan nadelen. De splitsing was dus een goede zaak.

helemaal niet akkoord	☐	niet akkoord	☐	noch niet akkoord, noch akkoord	☐	akkoord	☐	volledig akkoord	☐
-----------------------	-----------------------	--------------	-----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------	-----------------------	------------------	-----------------------

8. De grootste hindernis voor de groei van hockey in België is het tekort aan ruimte en/of financiering voor hockeyinfrastructuur.

helemaal niet akkoord	☐	niet akkoord	☐	noch niet akkoord, noch akkoord	☐	akkoord	☐	volledig akkoord	☐
-----------------------	-----------------------	--------------	-----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------	-----------------------	------------------	-----------------------

Gereed

+ Paginatitel toevoegen

1. Le Championnat d'Europe Hockey 2013 fût un grand succes au niveau sportif et organisatoire.

pas du tout d'accord ☐ pas d'accord ☐ ni en désaccord, ni d'accord ☐ d'accord ☐ tout à fait d'accord ☐

2. L'animation autour du Championnat d'Europe Hockey 2013 a contribué de façon importante à l'atmosphère et l'ambiance de l'évènement.

pas du tout d'accord ☐ pas d'accord ☐ ni en désaccord, ni d'accord ☐ d'accord ☐ tout à fait d'accord ☐

3. Grace au Championnat d'Europe Hockey 2013, le hockey a gagné en visibilité en Belgique.

pas du tout d'accord ☐ pas d'accord ☐ ni en désaccord, ni d'accord ☐ d'accord ☐ tout à fait d'accord ☐

4. Grace au bonnes prestations des équipes nationales, le hockey a gagné en visibilité en Belgique.

pas du tout d'accord ☐ pas d'accord ☐ ni en désaccord, ni d'accord ☐ d'accord ☐ tout à fait d'accord ☐

5. Le Championnat d'Europe Hockey 2013 n'a pas forcément contribué à la croissance de membres affiliés au hockey en Belgique.

pas du tout d'accord	pas d'accord	ni en désaccord, ni d'accord	d'accord	tout à fait d'accord
☐	☐	☐	☐	☐

6. Le hockey en Belgique se voit organisé et encadré de façon de plus en plus professionnelle.

pas du tout d'accord	pas d'accord	ni en désaccord, ni d'accord	d'accord	tout à fait d'accord
☐	☐	☐	☐	☐

7. La scission de l'association nationale de hockey en ligues Francophone et Flamande offre plus d'avantages que de désavantages. La scission est donc une bonne chose.

pas du tout d'accord	pas d'accord	ni en désaccord, ni d'accord	d'accord	tout à fait d'accord
☐	☐	☐	☐	☐

8. Le plus grand obstacle pour la croissance du hockey Belge est le manque d'espace et/ou financement pour son infrastructure.

pas du tout d'accord	pas d'accord	ni en désaccord, ni d'accord	d'accord	tout à fait d'accord
☐	☐	☐	☐	☐

Bij gebruik van deze bron, gelieve te verwijzen naar: Saey, A. (2015) De ontwikkeling van hockey in België en de mate van invloed van het EK Hockey 2013 op de hockeyparticipatie in België. Leuven: KU Leuven.

© Onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid, KU Leuven

Referenties

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Alm, J., Solberg, H.A., Rasmus, K., Jakobsen, S. (2014). *Hosting major sports events: the challenge of taming white elephants*. Leisure Studies.
DOI:10.1080/02614367.2014.994550
- Bickley, P. & Tomlin, S (2012). *Give us our Ball Back. Reclaiming Sport for the Common Good*. London: Theos/Sports Think Tank.
- Bottenburg, M. van (1994). *Verborgen competitie. Over de uiteenlopende populariteit van sporten*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Bottenburg, M. van (2003). *Top- en breedtesport: een siamese tweeling?* In: Breedveld, K. (Red.), *Rapportage Sport 2003* (pp. 285-312). Den Haag: SCP.
- Bottenburg, M. van, Elling, A., Hover, P., Brinkhof, S. & Romijn, D. (2012). *De maatschappelijke betekenis van topsport: Literatuurstudie in opdracht van het ministerie van VWS*. Nieuwegein: Arko Sports Media
- Breedveld, K. (Red.), Goossens, R., Lucassen, J., Ooijendijk, W., Poel, H. van der & Bottenburg, M. van (2003). *Rapportage Sport 2003*. Den Haag: SCP.
- Brown, A. & Massey, J. (2001). *Literature review: The impact of major sporting events*. London: UK Sport.
- Chalip, L. (2006). Towards social leverage of sport events. *Journal of Sport Tourism*, 11(2), 109-127.
- Groot, M. de, Blom, S. & Gugten, M. van der (2012). *Meer halen uit sportevenementen: Brochure over maatschappelijke spin-off*. Amsterdam: DSP - groep BV.
- Groen, P. (2013). Het WK Hockey 1998: Een onderzoek naar de mate van invloed van het WK Hockey 198 op de groei van georganiseerde hockeydeelname in Nederland. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Heuvel, M. van den (2000). *Fascinerende beelden: De ontwikkeling van televisiesport in Nederland. 's Hertogenbosch: Diopter - Janssens & Van Bottenburg bv*.
- Heuvel, M. van den (2003). *De maatschappelijke betekenis van sport op televisie. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut*.
- Heuvel, M. van den, Hover, P., Breedveld, K. (2010). *De maatschappelijke betekenis van het WK 2018. Een verkennende notitie*. Utrecht: Mulier instituut.
- Hover, P. & Breedveld, K. (2015). *De maatschappelijke impact van het EK Hockey 2014 in Den Haag*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hover, P. & Romijn, D. (2012). *Factsheet sportevenementen: Katalysator voor participatie en cohesie?* Utrecht: Mulier Instituut.

- Hover, P., Straatmeijer, J., Romijn, D. & Breedveld, K. (2013). The story of London 2012: de maatschappelijke betekenis van de Olympische en Paralympische Spelen 2012. Utrecht/ Nieuwegein: Mulier Instituut/ Arko Sports Media.
- Hughes, K. (2013). Sport mega-events and a legacy of increased sport participation: an Olympic promise or an Olympic dream? Leeds: Leeds Metropolitan University.
- Huysentruyt, B. (2013). Hockey was nog nooit zo populair. *Het Laatste Nieuws* (ed. Oostkust), p. 18.
- Hylton, K. & Morpeth, N.D. (2009). 'Race', Sport and East London'. In: G. Poynter & I. MacRury (Eds.), *Olympic Cities: 2012 and the Remaking of London* (p. 219-230). Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Kaplanidou, K. (2012). The importance of legacy outcomes for Olympic Games four summer host cities residents' quality of life: 1996- 2008. *European Sport Management Quarterly*. 12(4), 397-433.
- Kesenne, S. & Butzen, P. (1987). Subsidizing sports facilities, the shadow price- elasticities of sports. *Applied economics*, 14(4), 342-365.
- Knop, P. de, Scheerder, J., Vanreusel, B. (2006). Sportsociologie: Het spel en de spelers. Maarssen: Elsevier.
- Martelaer, K., Hoecke, J. van, Knop, P. De, Heddegem, L. Van & Theeboom, M. (2002). Marketing in organised sport: Participation, expectations and experiences of children. *European Sport Management Quarterly*, 2(2), 113-134.
DOI: 10.1080/16184740208721916
- Miah, A. & Garcia, B. (2012). *The Olympics – The Basics*. Abingdon, Oxon: Routledge
- Misener, L. & Mason, D.S. (2006). Creating community networks : Can sporting events offer meaningful sources of social capital ? *Managing Leisure*, 11(1), 39-56.
doi:10.1080/13606710500445676
- Misener, L. & Taks, M. (2009). The impact of events on sport development: Exploring evaluation strategies. In *Book of abstracts* ((24th Annual Conference of the North American Society for Sport Management 2009)(pp. 306-307). Columbia (SC): NASSM
- Pine, J., Gilmore, J. (2002). De belevenis-economie. Werk is theater en elke onderneming creeërt zijn eigen podium. Schoonhoven: Academic service.
- Preuss, H. (2007). The conceptualization and measurement of mega sport event legacies. *Journal of Sport & Tourism*, 12(3-4), 207-228.
DOI: 10.1080/14775080701736957
- Ritchie, B.J.R. (1984). Assessing the impact of hallmark events: Conceptual and research issues. *Journal of Travel Research*, 23(1), 2-11.
doi: 10.1177/004728758402300101
- Scheerder, J. (2004) *Spelen op het middenveld. Vrijetijdssport als ontspanning, ontplooiing en ontmoeting*. Leuven: Uitgeverij Lannoo

Scheerder, J. (Red), Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeersch, H., Winand, M., Vos, S. (2009). Sport in clubverband: Uitdagingen voor de clubgeorganiseerde sport. *Beleid en Management in Sport* 9. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

Scheerder, J. & Vos, S. (2015). *Geen sportcultuur zonder sportinfrastructuur. Management en marketing van sportaccomodaties en sportevenementen*. Gent: Academia Press.

Sinclair, S., Hardin, C.D. & Lowery, B.S. (2006). Self-stereotyping in the context of multiple social identities. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 529-542.

Stokvis, R. (2003). *Sport, publiek en de media*. Amsterdam: Aksant.

Sweetland, S.R. (1996). Human capital theory: Foundations of a field of inquiry. *Review of Educational Research*, 66, 341-359.

Taks, M. (2013). Social sustainability of non-mega sport events in a global world. *European Journal for Sport and Society* 2013, 10(2), 121-141.

Taks, M., Green, C., Misener, L. & Chalip, L. (2014). Evaluating sport development outcomes: the case of a medium-sized international sport event. *European Sport Management Quarterly*, 14(3), 213-237. DOI: 10.1080/16184742.2014.882370

Vries, H. de, Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: the third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioural intentions. *Health education research*, 3, 273-282.

Wakslak, C. J., Nusbaum, S., Liberman, N., and Trope, Y. (2008). Representations of the self in the near and distant future. *Journal of Personality and Social Psychology* 95: 757-773.

Vinel, T. (2013). Euro 2013. La Belgique en plein boom malgré les larmes. *Paris Match Belgique*, 11(33), 98-101.

Weed, M. (2009). The potential of the demonstration effect to grow and sustain participation in sport. Canterbury Christ Church University (SPEAR).

Weed, M., Coren, E., Fiaore, J., Wellard, I., Mansfield, L., Chatziefstathiou, D., & Dowse, S. (2012). Developing a physical activity legacy from the London 2012 Olympic and Paralympic Games: a policy-led systematic review. *Perspectives in public health*, 132(2), 75–80.